

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JAZYKOVÁ POLITIKA V ITÁLII VŮČI MENŠINÁM: AKTUÁLNÍ SITUACE NA
SARDINII

Vedoucí práce: Dr. Fabio Ripamonti, Ph.D.

Autor práce: Markéta Rozkocová

Studijní obor: Italský jazyk

2022

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Liberci dne 18. dubna 2022

Markéta Rozkovcová

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu své práce Dr. Fabiovi Ripamontimu, Ph.D. za jeho cenné rady a za čas, který mi při tvorbě této práce věnoval.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mi studium umožnila, za jejich vytrvalou podporu po celé tři roky.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl zmapovat jazykovou situaci na ostrově Sardinie a jazykovou politiku vůči zde přítomným menšinovým jazykům. V první polovině práce popisují, jakými menšinovými jazyky zdejší obyvatelé mluví, u každého z nich se také ve stručnosti věnují historickým okolnostem, jež jsou s jeho vývojem spojeny. Dále jsem pozornost věnovala ligurskému dialektu, kterým se zde mluví. Krátce též zmiňuji některé odlišnosti mezi standardní italštinou a regionální italštinou Sardinie. Druhá polovina této práce je pak věnovaná zákonům, které menšinové jazyky chrání, a konkrétním krokům regionální jazykové politiky, jež povedou k podpoře či oživení menšinových jazyků.

KLÍČOVÁ SLOVA: algherská katalánština, dialekt, jazyková politika, menšinové jazyky, regionální italština, Sardinie, sardština, tabarchinština

Abstract

The present bachelor thesis aims to map the linguistic situation on the island of Sardinia and the language policy towards the minority languages present there. In the first half of the thesis, I describe the minority languages spoken by the local population and briefly discuss the historical circumstances surrounding the development of each of them. I also focus on the Ligurian dialect spoken here. I also briefly mention some of the differences between standard Italian and the regional Italian of Sardinia. The second half of this thesis is then devoted to the laws that protect minority languages and the concrete steps of the regional language policy that will take to promote or revive minority languages.

KEYWORDS: Catalan spoken in the city of Alghero, dialect, language policy, minority languages, regional Italian, Sardinia, Sardinian, Tabarchino

Obsah

Úvod	8
1. Jazyky používané na Sardinii	10
1.1 Sardština	10
1.1.1 Limba Sarda Unificada.....	10
1.1.2 Limba Sarda Comuna.....	10
1.1.3 Vnější vlivy na sardštinu	11
1.1.4 Sardština, nejarchaičtější románský jazyk.....	12
1.1.5 Vztah mezi sardštinou a italštinou	13
1.2 Algherská katalánština	14
1.2.1 Stručně o historii města Alghero.....	15
1.2.2 Standardizace algherské katalánštiny.....	16
1.2.3 Vztah mezi katalánštinou a italštinou.....	16
1.3 Tabarchinština	17
1.3.1 Krátce k historii osídlování Sardinie Ligury	17
1.3.2 Vnější vlivy na tabarchinštinu	18
1.3.3 Vztah mezi tabarchinštinou a italštinou	18
1.4 Regionální italština	19
2. Problematika sassareštiny a gallureštiny.....	22
2.1 Obecné porovnání zdrojů	22
2.2 Poznatky posledních let.....	22
3. Vybrané zákony zřízené pro ochranu menšinových jazyků.....	24
3.1 Zákon č. 482/1999	24
3.2 Regionální zákon č. 26/1997	25
3.3 Regionální zákon č. 22/2018.....	26
4. Regionální jazyková politika vůči sardštině.....	29
4.1 Jazykové kanceláře a jejich činnost.....	29
4.2 Výuka ve školách.....	31
4.3 Tvorba jazykového standardu.....	32
4.4 Certifikace v sardštině.....	33
4.5 Sardské umění	34
4.5.1 Cantu a tenore	35

4.5.2 Cantu a cuncordu	35
4.5.3 Cantu a chiterra.....	36
4.5.4 Divadlo na Sardinii	36
4.5.5 Sardská kinematografie.....	37
4.6 Masmédia v sardštině.....	38
4.7 Oživení mezigeneračního přenosu sardštiny.....	39
4.8 Zavedení dvojjazyčného dopravního značení a cedulí	40
5. Jazyková politika vůči algherské katalánštině a tabarchinštině	41
5.1 Jazyková politika vůči algherské katalánštině.....	41
5.2 Jazyková politika vůči tabarchinštině	43
Závěr.....	44
Riassunto.....	47
Seznam použitých zdrojů.....	49

Úvod

Inspirací pro tvorbu této práce pro mě byla seminární práce, kterou jsem v průběhu studia zpracovala, a jejímž tématem byly jazyky historických menšin žijících na území Itálie. Pro účely této bakalářské práce jsem si zvolila jen jeden region, a to Sardinii.

Sardinie je území s mimořádně bohatou historií, v podstatě po celou dobu své existence byla pod nadvládou cizích mocností. Tato skutečnost měla vliv na tamní jazykovou situaci. V dnešní době jsou na ostrově, který obývá přibližně 1 600 000 obyvatel¹, přítomny dvě historické jazykové menšiny, jejichž jazyky jsou algherská katalánština a sardština, jež je zároveň nejrozšířenějším menšinovým jazykem. Obyvatelé souostroví Sulcis mluví ligurským dialektem tabarchinštinou.

Tabarchinština je ligurský dialekt, jímž mluvili janovští obchodníci, kteří v 18. století osídlili sardské ostrovy San Pietro a Sant'Antioco. Tamními obyvateli je tabarchinština dodnes hojně užívaná, a tak čelí nejmenší hrozbě. Panují názory, že tabarchinština není menšinový jazyk, ale jedná se pouze o dialekt, což vyvolává poměrné rozepře napříč italskou vědeckou obcí.

Algherskou katalánštinou se mluví ve městě Alghero. Toto město bylo nejprve janovským panstvím, to se však změnilo roku 1354, kdy jej dobyli Katalánci. Ti z něj vyhnali téměř všechny původní obyvatele a znovu ho osídlili Katalánci zejména z Valencie, Barcelony a Baleárských ostrovů. Ve městě se katalánština udržela dodnes, avšak kvůli geografické izolaci je velmi odlišná jak od katalánštiny standardní, tak od katalánských dialektů, jež se dělí do západní a východní skupiny. Jedná se o nejohroženější jazyk ze jmenovaných.

Druhým menšinovým jazykem, jímž mluví většina obyvatel ostrova Sardinie, je sardština. Ta je v posledních letech na ústupu, v Sardech však i nadále zůstává alespoň její pasivní znalost. O sardštině nejde mluvit jako o svébytném jazyce. Tento termín pod sebe jen řadí dialekty, jimiž se na Sardinii mluví. Nejrozšířenější jsou dialekty campidaneština a logudoreština, poté následuje též gallureština a sassareština. O těchto posledních dvou dialektech se však mluví rozdílně. Někteří jazykovědci o nich hovoří jako o součásti sardštiny, jiní je vnímají jako samostatné dialekty. I přes tuto skutečnost jsem se však rozhodla v této práci sassareštinu a gallureštinu uvádět jako součást

¹ Data pocházejí z <https://demo.istat.it/popres/index2.php?anno=2021&lingua=ita> (přístup 25. 2. 2022)

sardštiny, ale věnuji této problematice samostatnou kapitolu. Obecně je sardština vnímána jako nejarchaičtější románský jazyk, jelikož si uchovala rysy, které využívala klasická latina. To je zapříčiněno především polohou ostrova, protože změny spojené s vývojem nového románského jazyka, které se odehrávaly na pevninské části Itálie, se na Sardinii nedostaly.

Samozřejmostí je na Sardinii také to, že se zde mluví italštinou, kterou zde jako úřední řeč zavedla dynastie Savojských po tom, co zde roku 1760 vytvořila Sardinské království. Sardové jsou tedy bilingvní, mluví jak svými menšinovými jazyky, tak italštinou. Tamní italština je nazývána jako regionální italština Sardinie a vykazuje určité odchylky od standardní italštiny. Ve společnosti si italština vydobyla pevné postavení a s postupem času se jí daří vytlačovat menšinové jazyky.

Cílem této práce je detailnější popis menšinových jazyků, jimiž se na ostrově mluví. Hlavním úkolem předložené práce je ale zmapování jazykové politiky vůči menšinovým jazykům. Za tímto účelem jsem při procesu tvorby používala zákony, jež se ochranou menšinových jazyků zabývají. Konkrétně se jedná o zákon č. 482/1999 a o dva sardské regionální zákony, č. 26/1997 a č. 22/2018. Dále jsem pracovala také s dokumentem, který byl vydán regionální vládou Sardinie, v němž jsou popsány konkrétní kroky vedoucí k podpoře menšinových jazyků.

Práce je rozdělena do sedmi celků. Prvním z nich je úvod, následuje pět kapitol, jež pojednávají o menšinových jazycích a o konkrétní jazykové politice vůči nim, a poté závěr, shrnutí v italštině a seznam použitých zdrojů. Na samotném závěru práce jsou pak umístěny čtyři přílohy. Jedná se o mapu se sardskými dialekty a menšinovými jazyky a o mapy historických sardských regionů a aktuálních provincií Sardinie. Čtvrtou přílohou je vlastnoručně vytvořená tabulka se základními číslovkami, jejímž primárním cílem bylo nastínění rozdílnosti mezi výrazy v jednotlivých sardských dialektech a standardní italštinou, pro úplnost jsem do tabulky přidala též výrazy v algherské katalánštině a tabarchinštině.

1. Jazyky používané na Sardinii

Jazykové spektrum na ostrově Sardinie je poměrně pestré. Kromě italštiny, která je úředním jazykem na celém území Itálie², je možné se na Sardinii setkat se dvěma menšinovými jazyky. Jedná se o sardštinu, která je zde nejrozšířenějším menšinovým jazykem, a o algherskou katalánštinou. Dále je zde přítomný ligurský dialekt tabarchinština.³

1.1 Sardština

O sardštině nelze hovořit jako o jednotném jazyce. Pojem sardština pod sebe pouze řadí dialekty, jimiž mluví přibližně 80 % obyvatel ostrova.⁴

V jižní polovině ostrova se mluví campidaneštinou. Ostatní dialekty jsou užívány v severní části ostrova. Nejrozšířenější variantou na severu je logudoreština, jež se dále dělí na běžnou logudoreštinu, logudoreštinu, kterou se mluví v oblasti Logudoro, a poté na nuoreštinu a barbarštinu.⁵

Na úplném severu ostrova jsou používány dialekty sassareština a gallureština.⁶

1.1.1 Limba Sarda Unificada⁷

V roce 2001 uskutečnila akademická komise jmenovaná regionem Sardinie první pokus o standardizaci sardštiny. Tato komise spojila morfosyntaktickou strukturu logudoreštiny a lexikum campidaneštiny, čímž vytvořila jednotnou verzi sardštiny neboli *Limba Sarda Unificada* (zkráceně LSU), která měla sloužit především pro formální písemné projevy.

Tato standardizace se však neujala a byla kritizována zejména pro svoji umělost. Politické orgány od ní později opustily.

1.1.2 Limba Sarda Comuna⁸

Po předchozím neúspěšném projektu region Sardinie jmenoval novou akademickou komisi, která v roce 2006 představila jednotnou verzi *Limba Sarda Comuna* (zkráceně

² Podle Zákona č. 482/1999 Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche, čl. 1 odst. 1 věty první

³ Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 5-7

⁴ SCHLÖSSER, Rainer. Salvato dalla sua insulerità: il sardo, s. 97

⁵ MARONGIU, Antonietta. La situazione linguistica in Sardegna, s. 197

⁶ SCHLÖSSER, Rainer. Salvato dalla sua insulerità, s. 97

⁷ Podkapitola vychází z MARONGIU, Antonietta. La situazione linguistica in Sardegna, s. 204

⁸ Podkapitola vychází z téhož zdroje, s. 204

LSC), jež je určená pro úřední komunikaci. Jedná se o spojení syntaxe logudoreštiny a morfologie a lexika campidaneštiny. Tato verze bere v potaz rovněž dialekty, jež jsou používané v oblastech, v nichž se nemluví oběma hlavními dialekty, tj. logudoreštinou a campidaneštinou. Komise také navrhla fonologickou standardizaci této verze.

Limba Sarda Comuna byla přijata regionálním usnesením č. 16/14 roku 2006, které ji doporučuje užívat v oficiálních dokumentech a v administrativních a veřejných listinách všech regionálních institucí.

1.1.3 Vnější vlivy na sardštinu⁹

Ostrov Sardinie byl téměř vždy pod nadvládou cizích mocností, což mělo zajisté dopad také na jazyk zde používaný. V průběhu germánských nájездů na Římskou říši se Sardinie zmocnili Vandalové a ostrov se tak stal součástí jejich severoafrického království. Vandalové však na Sardinii nevydrželi natolik dlouho, aby tamní jazyk nějak výrazněji ovlivnili.

Další nadvládou, s níž se Sardinie potýkala, byla nadvláda Byzantinců. Její trvání bylo bezmála pět set let. Období mezi 9. a 10. stoletím bylo ale pro Sardinii poměrně zajímavé a dá se říct i přínosné, jelikož se jednalo o období nezávislosti. Byzantinci sice ostrov ovládali, ale kvůli stále sílícím arabským nájездům na jejich říši, jež začaly již v 8. století, neměli na Sardinii čas. Vládu tak předali zprvu jednomu a později čtyřem sardským poručíkům zvaným *indike*. Ti svých pravomocí řádně využili a na ostrově vytvořili čtyři hospodářsky a politicky autonomní království, tzv. *judikáty*, Cagliari, Logudoro, Gallura a Arborea. Ačkoli byzantská nadvláda na Sardinii trvala poměrně dlouhou dobu, jejich úřední řeč, totiž řečtina, měla na sardštinu jen velmi malý vliv. Především tomu tak bylo proto, že ve zmíněných královstvích se sardštině dostalo vysokého postavení, sloužila například pro komunikaci v rámci správy. Takového postavení však bohužel sardština již poté nikdy nedosáhla.

Existenci království Cagliari, Logudoro a Gallura ve 13. století ukončily válečné konflikty s Janovany a Pisánci. Všechna tři království připadla do rukou těchto námořních republik. Výjimku tvořilo království Arborea, které zůstalo nezávislé až do roku 1479, kdy se ho zmocnili Aragonci.

⁹ Celá kapitola vychází ze SCHLÖSSER, Rainer. Salvato dalla sua insulerità, s. 97-100

Vliv Pisánců se na sardštině značně podepsal, ovlivnili zejména dialekty používané na severu Sardinie. Janovský vliv je dodnes patrný na ostrově San Pietro, kde se mluví ligurským dialektem.

Roku 1294 byla Sardinie Papežem prohlášena za jednotné království a svěřena aragonskému králi. Od roku 1323 byli Katalánci společně se svou řečí na ostrově skutečně přítomni. V již zmíněném roce 1479 dobyli království Arborea. Tímto krokem Aragonce ovládli celý ostrov. Přítomná katalánština tamní sardštinu ovlivnila zejména na lexikální úrovni, přibližně dva tisíce sardských slov má svůj původ v katalánštině.

Španělská nadvláda nad Sardinii skončila roku 1713. Ostrov nejdříve připadl Rakousku, pak jej v roce 1720 získala dynastie Savojských. Roku 1760 vzniklo Sardinské království a vládnoucí dynastie zde poté zavedla italštinu jako úřední jazyk.

1.1.4 Sardština, nejarchaičtější románský jazyk¹⁰

Dante Alighieri ve svém díle *De vulgari eloquentia* sardštinu označil jako nesvébytný jazyk a přirovnal ji pouze k jakési snaze napodobovat latinu. Dnes je však jisté, že sardština samostatným jazykem je, i když je pravda, že si do jisté míry zachovala latinské struktury. Jak na fonetické, tak i na gramatické a lexikální úrovni si sardština ponechala rysy, které se již v žádném jiném románském jazyce nevyskytují. O sardštině je tedy možné hovořit jako o nejarchaičtějším románském jazyce.

Uvedu zde dva příklady z oblasti fonetiky. V klasické latině se nerozlišovala výslovnost písmen c a g podle následujícího písmene, tedy at' za nimi stála samohláska či souhláska, vždy se vyslovovala tvrdě jako [k] a [g]. V dnešních románských jazycích však již záleží na tom, zda po těchto písmenech následuje samohláska či souhláska, a podle toho se mění jejich výslovnost. Například slovo *cielo* se v italštině vysloví měkce jako ['ʃɛlo], ale sardský ekvivalent *chelu* se vysloví tvrdě jako ['kɛlu]. Dále slovo *luce*, jehož italská výslovnost je ['luʃɛ], ale sardské slovo *luce* se vysloví jako ['luke]. Z těchto příkladů vyplývá, že sardština si jako jediný románský jazyk zachovala pravidla ohledně výslovnosti, jež se uplatňovala v klasické latině.

Také sardská slovní zásoba si zachovala klasická latinská slova, která byla v ostatních románských jazycích při procesu jejich vývoje, a zejména díky vlivu vulgární latiny,

¹⁰ Podkapitola vychází ze SCHLÖSSER, Rainer. *Salvato dalla sua insulerità*, s. 95-97

nahrazena jinými. Například slovo z klasické latiny *domus*, jehož italským ekvivalentem je slovo *casa*, dnes figuruje pouze v sardštině. Podobně je na tom slovo *narrare*, jež také zůstalo jen v sardštině, v italštině ho nahradilo slovo *dicere* (dnes *dire*).

Za svou archaičnost sardština vděčí zejména poloze ostrova. Změny spojené s přeměnou vulgární latiny na nový románský jazyk, které se děly na Apeninském poloostrově, se zkrátka až na poměrně vzdálenou Sardinii nedostaly.

1.1.5 Vztah mezi sardštinou a italštinou¹¹

Při procesu italianizace po druhé světové válce došlo na Sardinii k tomu, že lokální jazyky pozbyly svou významnost. Mezi padesátými a šedesátými léty minulého století se bilingvismus Sardů změnil tak, že pomalu přešel z tzv. *diglosie*¹², jež byla velmi nestabilní, do stavu zvaného *dilalie*¹³. Jednalo se o stav, ve kterém byla italština označená jako vyšší a byla užívaná ve školství, ve veřejné správě a v církvi, zatímco sardština, jež byla ustanovená jako nižší, se používala výhradně v komunikaci v rámci rodiny. Italština se postupně stala prostředkem pro komunikaci uvnitř ostrova, čímž sardské dialekty ztratily ve společnosti svoji roli. Tato skutečnost měla za následek fakt, že se jazykové komunity více izolovaly. Ačkoli sardština byla pro své mluvčí i nadále srozumitelná, došlo u nich k poklesu její znalosti, a především lidé žijící ve městech ji postupem času přestali mezigeneračně přenášet.

Od sedmdesátých let dvacátého století průzkumy ukazují, že italština začala být prostředkem i při neformální komunikaci. Například průzkum provedený roku 1979 v oblastech Campidano, Logudoro, Gallura a Sassarese ukázal, že většinová část obyvatel byla bilingvní, v oblasti Campidano byla sardština vůči italštině používána ve stavu *diglosie*, ve zbylých třech oblastech tomu však bylo přesně naopak, mezi sardštinou a italštinou tedy panoval vztah *dilalie*.

¹¹ Podkapitola vychází z MARONGIU, Antonietta. La situazione linguistica in Sardegna, s. 201-202; 208-209

¹² Stav, kdy je jeden jazyk označen jako vyšší a druhý jako nižší, přičemž oba jsou používány na stejném území. Vyšší jazyk je používán jen pro formální styk a ve školství, ten nižší se užívá pouze při každodenní konverzaci – viz <https://educalingo.com/it/dic-it/dilalia> (přístup 19. 9. 2021)

¹³ Stav podobný *diglosii*, při němž je však vyšší jazyk užíván jak ve formální, tak i v neformální komunikaci a jazyk nižší je používán výhradně v komunikaci neformální – viz <https://educalingo.com/it/dic-it/dilalia> (přístup 19. 9. 2021)

Později provedené výzkumy potvrzují fakt, že italština byla stále více užívaná i v situacích, při nichž dříve bylo typické používat jazyk menšinový.

Pokud se jedná o aktuální situaci na ostrově, dá se říct, že mluvčí sardštiny mají dnes již spíše pasivní znalost tohoto jazyka, zejména u nových generací je možné vyzorovat, že pro komunikaci volí raději italštinu. U teenagerů se znalosti sardštiny pohybují na velmi nízké úrovni, ovšem ani dospělí by nebyli schopni vést konverzaci v sardštině bez toho, aniž by ji po nějaké době nezačali zaměňovat za italštinu.

K upřednostňování italštiny jakožto dorozumívacího prostředku přispívá zejména také skutečnost, že se sardština stala neproduktivní. Její slovní zásoba například úplně postrádá výrazy z oblasti technologie a průmyslu, a tak je tedy možné říct, že lexikum sardštiny již nestačí k popisu dnešních situací a tím pádem se mluvčí automaticky uchylují k používání italštiny.

1.2 Algherská katalánština¹⁴

Katalánsky se na Sardinii mluví ve městě Alghero (katalánsky *Alguer*). Toto město je možné nazývat jako „un'isola nell'isola“ (ostrov na ostrově), jelikož bylo po staletí izolováno a zároveň v něm docházelo k neustálému kontaktu katalánštiny, sardštiny a italštiny.

Algherská katalánština se velmi liší od standardní verze katalánštiny. Je tomu tak zejména kvůli tomu, že město bylo po dlouhou dobu geograficky izolováno, několikrát bylo znovuosídleno, a tak se zde mísily různé jazyky.

Katalánské dialekty mohou být rozděleny do dvou skupin – do západní a do východní. Pro východní skupinu je typické, že samohlásky /a/, /ɛ/ a /e/ se mění při vyslovení na /ə/ a výslovnost samohlásek /ɔ/ a /o/ se mění na /u/. Toto se naopak neděje v dialektech, které jsou zařazovány do západní skupiny.

Algherská katalánština se řadí do skupiny východních dialektů, i když je možné v jejím systému vyzorovat pár odlišností – samohlásky /ɔ/ a /o/ se v algherské katalánštině vyslovují stejně jako ve východních dialektech jako /u/, avšak některé italianismy, jako

¹⁴ Celá podkapitola vychází z DESSÌ SCHMID, Sarah. L'algherese, s. 460-473

je například slovo *oral*, se vysloví jako /or'al/; samohlásky /a/, /ε/ a /e/ se vyslovují jako /a/, například ve slově *mare* /'mara/, které má svůj původ v latinském slově *madrem*.

Také slovní zásoba algherské katalánštiny je odlišná. Zachovala si, v důsledku geografické izolace, poměrně dost archaismů. Poté se zde, naopak v důsledku kontaktu s jinými jazyky, ale nachází velké množství sardinismů a italianismů.

1.2.1 Stručně o historii města Alghero

Historie tohoto města je spjatá s katalánsko-aragonským dobýváním ostrova Sardinie, o němž jsem se krátce zmínila již v kapitole 1.1.3. Počínaje 11. stoletím bylo město Alghero janovským panstvím. Bylo zbudováno na velmi strategickém místě, díky čemuž se zde dařilo obchodu a město prosperovalo. Roku 1354 Alghero dobyli Katalánci. Tento počín pro tamní obyvatele znamenal mnoho změn – ať už politických, kulturních, tak i jazykových. Katalánci odtamtud vyhnali téměř všechny sardské a ligurské obyvatele a Alghero znovuosídlili Katalánci především z Barcelony, Valencie a Baleárských ostrovů. Tímto krokem se ve městě přeměnily téměř všechny společenské vrstvy a katalánština se tak zde velmi rychle stala dorozumívacím prostředkem. Katalánština si ve městě udržela dominantní postavení po poměrně dlouhou dobu, jelikož sloužila jak pro každodenní komunikaci, tak pro komunikaci s úřady. Dále k této skutečnosti přispívalo to, že město bylo opevněné, a tak téměř vůbec nedocházelo ke kontaktu se zbytkem ostrova. To se změnilo až koncem 15. století, kdy město začalo povolovat vstup i lidem jiného než katalánského původu.

Později se ve městě rozmohl námořní obchod a postupně se sem začali vracet sardsky mluvící lidé. Po morových epidemiích, které v Algheru proběhly v letech 1582-1583 a 1652, se do města začali hojně vracet také původní obyvatelé z okolí. Katalánština tak byla vystavena intenzivnímu kontaktu se sardštinou a zejména sardské lexikum začalo pronikat do algherské katalánštiny.

Jak jsem již psala, v roce 1713 připadl celý ostrov Sardinie do rukou Rakouska a roku 1720 pak pod nadvládu Savojské dynastie. Město tak přerušilo vztahy s Katalánskem a savojský král Karel Felix na území města v roce 1821 nařídil, že italština musí být užívána ve všech veřejných a správních oblastech. Roku 1861 se Sardinie stala součástí Italského království, čímž byl definitivně zahájen proces její italianizace. Od této chvíle katalánština v Algheru přežívá jen jako prostředek pro neformální komunikaci mezi občany.

1.2.2 Standardizace algherské katalánštiny

Proces standardizace algherské katalánštiny byl velmi dlouhý a problematický, až dokonce dostal svůj vlastní název, totiž *qüestió algueresa*. Ke standardizaci nakonec došlo, avšak až poměrně pozdě, v roce 2003.

Předešlé snahy o standardizaci byly neúspěšné. Důvodem byly zejména odlišné názory těch, kteří se touto záležitostí zabývali. Jednalo se v zásadě o dvě skupiny lidí, z nichž první skupina algherskou katalánštinu považovala za varietu katalánštiny a druhá skupina naopak o algherské katalánštině prohlašovala, že je na katalánštině, jíž se mluví v Katalánsku, nezávislá. První pokus o standardizaci proběhl již v roce 1906, byl však neúspěšný. Zájem o standardizaci vzrostl v 70. letech 20. století, a to především z politických důvodů. Došlo k ustanovení komise *Comissió Territorial de l'Alguer*, která se roku 1986 zúčastnila kongresu *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, ale žádné hmatatelné výsledky komise nepřinesla. Následně byla vytvořena komise *Comissió per la normativització i normalització de l'alguerès*, jež ale opět nepřinesla žádný výstup, což bylo způsobeno tím, že se její členové mezi sebou neshodli.

Otázku standardizace nakonec vyřešila spolupráce mezi neziskovou organizací *Òmnium Cultural*, centrem *Centre de Recursos Pedagògics Maria Montessori* a katedrou *Catèdra de Llengua i literatura catalanes* univerzity v Sassari, jejímž výstupem byla podoba jazykové normy algherské katalánštiny. K jejímu zveřejnění došlo roku 2003.

1.2.3 Vztah mezi katalánštinou a italštinou

Postavení katalánštiny v Algheru v 70. letech minulého století vylíčil jazykovědec Joan Veny velmi optimisticky a tamní situaci popsal jako „un esempio commovente di fedeltà linguistica“ (dojemný příklad jazykové věrnosti). Toto se bohužel s postupem času radikálně změnilo. Ve výzkumu, jenž byl na území města proveden v roce 2004, odpovědělo 59,2 % obyvatel, že za svůj mateřský jazyk považuje italštinu. Pouze 22,4 % obyvatel uvedlo jako svou mateřštinu algherskou katalánštinu. Vysoké procento obyvatel pak uvedlo, že pro každodenní komunikaci upřednostňuje a využívá italštinu.

K oslabení postavení algherské katalánštiny bezesporu vedly neúspěšné pokusy o její standardizaci a klesající počet mladých mluvčích. Celkově je tedy možné říct, že algherská katalánština je ohrožený jazyk. Mnozí jazykovědní odborníci se shodují na tom, že budoucnost algherské katalánštiny je velmi nejistá, a to i přesto, že vedení města

v posledních letech projevilo velký zájem o její zachování. O těchto krocích se konkrétně zmíním v kapitole 5.1.

1.3 Tabarchinština

Tabarchinština je ligurský dialekt, jímž dnes mluví obyvatelé ostrovů v souostroví Sulcis.¹⁵

1.3.1 Krátce k historii osidlování Sardinie Ligury¹⁶

Město Janov bylo v minulých letech důležitým a úspěšným obchodníkem a své aktivity uskutečňovalo ve Středomoří, především na africkém pobřeží, kde se přítomnost janovských obchodníků datuje již od 12.-13. století. V 15. století se jejich počet zde ještě zvýšil. Činnost těchto obchodníků se soustřeďovala zejména na těžbu korálových útesů v Tunisku. V 16. století Tunisko přešlo pod nadvládu Španělska a mezi Janovem a Španělskem došlo k dohodě, kdy Janov získal ostrůvek Tabarca výměnou za roční poplatek. Na ostrově opět docházelo k těžbě korálů a vzápětí zde tito obchodníci zbudovali osadu. Do první poloviny 17. století se na ostrově obchodovalo též s africkým zbožím, jako byla pšenice či kůže. Později se začal ostrov přelidňovat, a tak v roce 1738 zástupci zdejších obyvatel domluvili s králem Karlem Emanuelem I. přesun asi stovky rodin na neobydlený sardský ostrov San Pietro, pro které zde bylo s přispěním vlády, místního feudála a dvaceti ligurských rodin zbudováno město Carloforte. V téže době také došlo k tomu, že Ligurové, kteří do této chvíle obývali ostrov Tabarca, byli nuceni území v roce 1741 v důsledku změny zdejší politické situace opustit.

Někteří Ligurové však na území Tuniska i nadále zůstali. Roku 1770 odtamtud odešlo 38 ligurských rodin a založilo na sardském ostrově Sant'Antioco město Calasetta. V 19. století se z města Carloforte stal jeden z nejvýznamnějších přístavů na Sardinii a město Calasetta bylo významným producentem vína. Obě města vysoce prosperovala díky přetrvávajícímu obchodování s Tuniskem, a tak do nich proudila celá řada přistěhovalců z Kampánie a ze Sicílie. Za období fašismu města přerušila vztahy s Tuniskem, čímž byla jejich prosperita ukončena.

¹⁵ Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 7

¹⁶ Obsah této podkapitoly vychází z TOSO, Fiorenzo. Il tabarchino, s. 446-448

1.3.2 Vnější vlivy na tabarchinštinu¹⁷

Tabarchinština, jakožto ligurský dialekt, je známá nejméně od roku 1741 a mluvilo se jí na ostrově Tabarca. Na ostrově ale docházelo ke kontaktu mluvčích různých jazyků, bylo zde možné zaslechnout kastilštinu a francouzštinu, jimiž mluvili španělstí vojáci zde přítomní. Dále také arabštinu a turečtinu, kterými naopak mluvili písaři. V Tunisku je používání tabarchinštiny, v souvislosti s obchodem, doloženo až do počátků 20. století, kdy ji postupně vytlačila francouzština.

Na Sardinii se tabarchinština dodnes uchovala zejména díky tomu, že byla města Carloforte a Calasetta ještě v poměrně nedávné minulosti zapojena do obchodních vztahů mezi Ligurií a Tuniskem. Dále také díky tomu, že ačkoli Sardové a Ligurové na Sardinii soužili a spolupracovali, panovala mezi nimi jakási vzájemná nedůvěra, která vedla k tomu, že Ligurové sardštinu nepřejali.

Slovní zásoba tabarchinštiny je charakteristická svojí archaičností, zároveň je však možné vyzorovat neologismy, jež pocházejí z kontinentální ligurštiny. Dále se zde nacházejí sardinismy či sicilismy. Naopak turecká a arabská složka úplně vymizela.

Pro ukázkou rozdílnosti tabarchinštiny od standardní italštiny zde nyní uvedu pár slovíček. Italské slovo *sardo* – tab. *sordu* ['so:rdu]; it. *sera* – tab. *sàia* ['saja]; it. *farina* – tab. *fàina* ['fajna] či it. *pomodoro* – tab. *pumota* [pu'mota].

1.3.3 Vztah mezi tabarchinštinou a italštinou¹⁸

Sociologický výzkum z roku 1998 ukázal, že ve městech Carloforte a Calasetta mluví sardsky velmi malé procento lidí. Stejně malé procento obyvatel odpovědělo, že nemluví tabarchinštinou, i když jí rozumí. Jednalo se však téměř pouze o nepůvodní obyvatele. Celých 87 % dospělých obyvatel města Carloforte odpovědělo, že mluví tabarchinštinou, v Calasettě tak odpovědělo 65 % obyvatel. V Carloforte odpovědělo 72 % školáků, že mluví tabarchinštinou, v Calasettě odpovědělo stejně 62 % školáků.

Tato situace se navíc zdá být velmi stabilní, jelikož při výzkumu provedeném o deset let později odpovědělo 85 % obyvatel města Carloforte, že mluví tabarchinštinou. Žádný z dotazovaných neodpověděl, že by tabarchinštině nerozuměl. Z těchto dat je tedy možné vyvodit, že sardština vlastně vůbec v jazykovém repertoáru místních obyvatel nefiguruje.

¹⁷ Podkapitola vychází z TOSO, Fiorenzo. *Il tabarchino*, s. 449-452

¹⁸ Podkapitola vychází z TOSO, Fiorenzo. *Il tabarchino*, s. 454-455

Pokud jde o vztah, jenž panuje mezi italštinou a tabarchinštinou, je možné ho popsat jako bilingvismus bez diglosie. Mluvčí tabarchinštiny totiž vnímají, že jejich jazyk má ve společnosti pevné postavení a zároveň je jimi hojně využíván, a tak v italštině nespatřují hrozbu.

1.4 Regionální italština¹⁹

Regionální italština je charakterizovaná koexistencí standardní italštiny a menšinových jazyků, jimiž se na ostrově mluví. Tento stav vyvolal řadu změn v systému jak regionální italštiny, tak ostatních menšinových jazyků.

Italština byla v minulosti Sardům poměrně násilně vnucena, v průběhu času pak její užívání stále více rostlo. To vedlo k tomu, že obyvatelé ostrova Sardinie jsou bilingvní a zejména mezi sardštinou a italštinou panuje stav diglosie. Tento stav je však velmi nestabilní a spíše dochází k preferenci italštiny.

Abych zde nastínila nějaké rozdíly ve struktuře regionální italštiny, uvedu nyní pár příkladů z morfosyntaktické a lexikální oblasti. V morfosyntaktické oblasti dochází kupříkladu k tomu, že mluvčí dávají sloveso do postpozice a říkají tak například *arrivato sono, comprato lo hai?* či *andato sei?* Dalším specifickým rysem je využívání pomocného slovesa *essere* s gerundiem, čímž vznikne spojení typu *sono scrivendo una lettera*. Zvláštností je také to, že mluvčí používají gerundium tam, kde má správně být použit infinitiv, a tak vznikne například věta *l'ho visto mangiando*²⁰ namísto *l'ho visto mangiare*. Dále mluvčí této regionální italštiny opomíjejí určitý člen ve spojení s příbuzenskými podstatnými jmény – například *le compro per nostre sorelle* nebo naopak nadbytečně užívají slovo *tutto* tam, kde vůbec být nemusí – kupříkladu *chi tutto c'era?* či *cosa tutto hai portato?*

Lexikální oblast regionální italštiny je též relativně zajímavá. Má ve velké míře italské rysy, avšak je zároveň velmi ovlivněna sardštinou. Jedná se například o to, že při tvorbě nových slov je více používaná předpona *s-* než předpony *dis-*, *de-*, *non-*, jež využívá standardní italština. To samé platí i u koncovek, kdy se častěji využívá *-ezza* místo *-ura*, poté je častější koncovka *-aggine* namísto *-eria*. Tento soubor jevů je nazýván jako *dialektová interference*.

¹⁹ Celá podkapitola vychází z PIREDDA, Noemi. *L'Italiano regionale di Sardegna*, s. 495-505

²⁰ V regionální italštině gerundium odkazuje k předmětu věty, nikoli k jejímu podmětu, jak tomu je ve standardní italštině.

Dalším jevem z lexikální oblasti je tzv. *lexikální interference*, kterou je možné rozdělit do dvou skupin, do fonetické a do sémantické. K té fonetické dochází tehdy, kdy se ve dvou jazycích, jež jsou vzájemně v kontaktu, nacházejí dvě téměř identické fonetické formy. V regionální italštině tak dochází například k tomu, že je mluvčími více používané slovo *sabbia*, což je slovo standardní italštiny než slovo *arena*, které je naopak slovem tamních menšinových jazyků. Stejně je to kupříkladu se slovesem *ricordare*, jež se užívá četněji než sloveso *rammentare*. Ústup slova *arena* a slovesa *rammentare* je tedy negativním důsledkem toho, že se jedná o foneticky podobné varianty místních jazyků ke slovu *sabbia* a ke slovesu *ricordare*.

Druhým typem lexikální interference je sémantická interference. Jedná se o změnu významu lexikálních jednotek, které mají původně odlišný význam, pak také o rozšíření nebo o zúžení významu lexikálních jednotek. Důvodem těchto změn může být například fonetická podobnost. Jde tak kupříkladu o situaci, kdy slovo ze standardní italštiny získá stejný význam jako v regionální podobě italštiny. Konkrétně mohu uvést sloveso *invitare*, které má ve standardní italštině význam „vyzvat někoho k účasti“, v regionální italštině znamená „nabídnout někomu něco k jídlu či k pití“. Dalším příkladem může být výraz *brutta voglia*, jenž ve standardní italštině znamená „negativní pocit“, v regionální italštině má význam fyzických (žaludečních) potíží, tedy „nevolnosti“.

Časté je též zužování významu lexikálních jednotek. Jedná se například o slovo *meschino*, které má ve standardní italštině dvojí význam – „někdo, kdo se nachází ve stavu chudoby či bídy“, ale také „někdo, kdo se vyznačuje omezeností a chudobou ducha“. V regionální italštině se však význam zúžil pouze na ten první z nich.

Opačným jevem je pak rozšiřování významu lexikálních jednotek. Ten se v regionální italštině projevil například u výrazu *fare il bagno*, jenž má ve standardní italštině význam „ponořit se do vody“, v regionální italštině si výraz k tomuto významu přibral ještě druhý, a to „uklidit koupelnu“.

Obecně lze říct, že regionální italština používaná obyvateli ostrova Sardinie je velmi konzistentní na celém území, tj. pokud dochází k nějakým odchylkám podle toho, v jaké oblasti jedinec žije, jde pouze o malé fonetické rozdíly. Avšak i přesto, že odchylky jsou takto malé, Sardové podle nich dokážou rozlišit, odkud ostatní mluvčí pocházejí. Této problematice se věnoval průzkum provedený roku 2013, jenž se opíral o percepční

dotazník s využitím sluchových podnětů. Cílem tohoto průzkumu bylo zjistit, do jaké míry jsou respondenti schopni rozpoznat místní variety regionální italštiny.

Účastníci průzkumu dokázali správně zařadit podněty představující variety, jimiž se mluví ve městech Sassari a Cagliari a ve vesnicích Sorso, San Basilio a Bitti. Tímto bylo tedy potvrzeno, že mluvčí jsou schopni rozpoznat, odkud jiní obyvatelé jsou. Též byla zaznamenána skutečnost, že respondenti správně určili, zda mluvčí pochází z vesnice, či z města.

Respondenti naopak nebyli schopni rozlišit podněty, které reprezentovaly variety, kterými se mluví ve vesnicích Bortigiadas, Trinità D'Agultu a Thiesi. V případě podnětu z vesnice Thiesi došlo k jeho nepochopení proto, že byl vybrán mluvčí, jehož mluva měla velmi osobitý styl, avšak nebyla vůbec typická pro tamní varietu. U podnětů z vesnic Bortigiadas a Trinità D'Agultu respondenti jednoduše nedokázali určit, odkud mluvčí jsou.

Nyní zbývá objasnit, díky jakým vjemům byli respondenti schopni určit, odkud ostatní mluvčí pocházeli. Mimo otázek na původ mluvčích v průzkumu figurovaly též otázky, co účastníky k jejich odpovědím vedlo. Nejčastějšími důvody byly prosodické a fonetické rysy, rozhodovali se tedy například na základě přízvuku, zpěvnosti či intonace. Dalším poměrně zajímavým důvodem, pomocí něhož se účastníci průzkumu rozhodovali, byla asociace. Šlo konkrétně o to, že odpovědi respondentů byly ovlivněny tím, že v podnětech rozeznali podobnost například s mluvou své tety, matky svého kamaráda, svého strýce nebo přítele z vojny a tak dále.

Zjištěním tohoto výzkumu tedy je, že rodilý Sard dokáže více či méně rozpoznat, odkud ostatní mluvčí regionální italštiny pocházejí. Motivy pro správné zařazení mohou být však velmi individuální.

2. Problematika sassareštiny a gallureštiny

V průběhu zpracovávání této práce jsem narazila na poměrně zajímavou skutečnost, konkrétně na to, že některé zdroje uvádějí sassareštinu a gallureštinu jako dialekty, jež jsou součástí sardštiny, a jiné o nich naopak hovoří jako o samostatných dialektech. Pro objasnění této problematiky jsem porovnala šest publikací od různých jazykovědců.

2.1 Obecné porovnání zdrojů

Jak jsem již zmínila, existují jazykovědci, kteří o sassareštině a gallureštině mluví jako o dialektech, které jsou součástí sardštiny. Na druhé straně ale zmiňují, že byly v minulosti silně ovlivněny toskánskými dialekty, čímž se od zbylých dvou dialektů (od logudoreštiny a campidaneštiny) velmi liší.²¹ Nicméně jsou i tací lingvisté, již se přiklánějí k opačnému názoru, tedy že jsou sassareština a gallureština naprosto samostatnými dialekty.²²

Z mé analýzy zdrojů vyplývá, že čím je publikace novější, tím spíše je v ní uvedeno, že jsou sassareština a gallureština samostatnými dialekty. Tento postoj totiž zaujímají jazykovědci, kteří své názory publikovali v letech 2016-2019. V opačném duchu pak mluví zbylí lingvisté, jejichž publikace však byly vydány mezi lety 1988 až 2009, což z nich již činí poměrně zastaralé zdroje.

2.2 Poznatky posledních let²³

Již samotný původ sassareštiny a gallureštiny byl po dlouhou dobu nejistý. Obecně totiž panoval názor, že sassareština vznikla v době, kdy byli na Sardinii přítomni Pisánci, a vznik gallureštiny se datoval do období mezi lety 1600 až 1700. V posledních dvaceti letech došlo k zjištění nových informací, které pojednávají o tom, že oba dialekty vznikly již před rokem 1400. Nově bylo též objeveno, že v době vzniku sassareštiny na ni měla velký vliv ligurština a korsičtina, jejíž přítomnost se na severu Sardinie datuje do roku 1500. Dále bylo zjištěno, že sardský dialekt logurodeština, katalánština a španělština ovlivnily struktury a slovní zásobu jak sassareštiny, tak gallureštiny.

Gallureština je dialekt, který má svůj původ na jižní Korsice, a dnes je používána téměř v celé oblasti Gallura. Dělí se na dvě variety – na obecnou a na západní gallureštinu.

²¹ Konkrétně se jedná o OSTRÁ, Růžena a Eva SPITZOVÁ. Sardština, s. 119; RENZI, Lorenzo a Alvise ANDREOSE. Il sardo, s. 55 a SCHLÖSSER, Rainer. Le lingue romanze, s. 97

²² MENSCHING, Guido a Eva-Maria REMBERGER. Sardinian, s. 270; MAXIA, Mauro. Il gallurese e il sassarese, s. 431-432 a MARONGIU, Antonietta. La situazione linguistica in Sardegna, s. 197-198

²³ Podkapitola vychází z MAXIA, Mauro. Il gallurese e il sassarese, s. 431-432

Obecnou gallureštinou mluví zhruba 70 000 mluvčích, u západní gallureštiny je počet jejích uživatelů odhadnut na 12 000 až 13 000. Sassareštinou se mluví ve městě Sassari a v obcích Sorso, Porto Torres a Stintino. Používá ji necelých 100 000 mluvčích.

Oba dialekty se sardštinou sdílí některé fonetické jevy, syntaktické struktury a také podstatnou část lexika.

3. Vybrané zákony zřízené pro ochranu menšinových jazyků

Pro účely této kapitoly jsem vybrala tři zákony. Prvním je zákon č. 482/1999. Dalšími dvěma zákony jsou zákony regionální, jedná se o zákon č. 26/1997 a o zákon č. 22/2018. Jde však o poměrně rozsáhlé dokumenty, a tak jsem z nich vybrala pouze některé body, nebudu zde tedy citovat jejich celá znění.

3.1 Zákon č. 482/1999

Zákon č. 482/1999 *Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche* ve článku 2 stanovuje, že chrání jazyk a kulturu albánského, katalánského, německého, řeckého, slovinského a chorvatského obyvatelstva a poté kulturu a jazyk mluvčích francouzštiny, franko-provensálštiny, furlanštiny, ladinštiny, okcitanštiny a sardštiny.²⁴

Dále podle tohoto zákona může v oblastech, kde jazykové menšiny žijí, probíhat v mateřských a na základních školách vedle výuky v italském jazyce také výuka v jazyce menšinovém.²⁵ Na univerzitách sídlících v těchto oblastech mohou probíhat jazykové kurzy chráněných jazyků.²⁶

V oblastech, kterých se tento zákon týká, je členům obecních rad a pracovníkům správních orgánů při výkonu jejich činnosti dovoleno používat chráněný jazyk.²⁷ V případě, že by někdo z uvedených jazyk neovládal, musí mu být ihned zajištěn italský překlad.²⁸

V regionech, jichž se tento zákon týká, musí být zajištěn personál, jenž by byl schopen odpovídat na žádosti občanů v chráněném jazyce. K jeho financování byl zřízen Národní fond pro ochranu jazykových menšin, jehož roční rozpočet činí 9 800 000 000 italských lir (přepočteno na zhruba 50 613 €²⁹), které stát vyplácí počínaje rokem 1999.³⁰

²⁴ Podle Zákona č. 482/1999 *Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche*, čl. 2 odst. 1 věty první

²⁵ Podle téhož, čl. 4 odst. 1 věta první a druhé

²⁶ Podle téhož, čl. 6 odst. 1 věty první

²⁷ Podle téhož, čl. 7 odst. 1 věty první

²⁸ Podle téhož, čl. 7 odst. 3 věty první

²⁹ 9 800 000 000 / 1 936,27 – kurz, jenž udává <https://www.penize.cz/kurzy-men/35597-italska-lira> (přístup 25. 10. 2021)

³⁰ Podle téhož, čl. 9 odst. 2 věty první a druhé

V regionech, ve kterých žijí příslušníci jazykových menšin, může být po dohodě s telekomunikačními společnostmi zajištěno rozhlasové a televizní vysílání v menšinovém jazyce.³¹

Kromě prostředků, o nichž pojednává článek 9 tohoto zákona, je od roku 1999 vynakládáno 8 700 000 000 italských lir (přepočteno na zhruba 44 932 €³²), jež slouží k pokrytí výdajů regionálních orgánů spojených s povinnostmi, které z tohoto zákona vyplývají.³³

Regiony mají rovněž možnost založit zvláštní instituce, které by napomáhaly chránit jazykové a kulturní tradice jazykových menšin. Jejich případný provoz si však region musí financovat sám.³⁴

Italské ministerstvo zahraničních věcí se zavazuje k tomu, že s jinými státy, v nichž žije italská menšina, sjedná úmluvy, jejichž cílem je zajištění vlídných podmínek pro tuto menšinu.³⁵

3.2 Regionální zákon č. 26/1997

Regionální zákon č. 26/1997 *Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna* stanovuje, že Sardinie v první řadě chrání sardský jazyk, kterému uznává stejnou důstojnost, jakou má italština. Poté chrání historii, tradice, literární tvorbu, umělecké výstupy, hudbu a kulturní dědictví sardského obyvatelstva.³⁶

Zákon dále určuje, že stejnou hodnotu, kterou region přisuzuje sardskému jazyku, mají i algherská katalánština, tabarchinština a dialekty sassareština a gallureština.³⁷

Region finančně přispívá na tvorbu a šíření rozhlasových a televizních programů a také na tisk novin v sardštině.³⁸

Sardinie finančně podporuje vzdělávací projekty, které jsou zaměřeny na jakoukoli z těchto oblastí – na sardský jazyk a literaturu, historii Sardinie, historii sardského umění,

³¹ Podle téhož, čl. 12 odst. 2 věty první

³² 8 700 000 000 / 1 936,27 – kurz udávaný <https://www.penize.cz/kurzy-men/35597-italska-lira> (přístup 25. 10. 2021)

³³ Podle téhož, čl. 15 odst. 1 věty první

³⁴ Podle téhož, čl. 16 odst. 1 věty první

³⁵ Podle téhož, čl. 19 odst. 2 věty první

³⁶ Podle Zákona č. 26/1997 *Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna*, čl. 2, odst. 1 věty první

³⁷ Podle téhož, čl. 2 odst. 4 věty první

³⁸ Podle téhož, čl. 14 odst. 1 věty první

sardské lidové tradice, geografii a ekologii Sardinie nebo na právní systém Sardinie.³⁹ Školy všech stupňů mají rovněž nárok na proplacení výdajů spjatých s poskytováním experimentální výuky sardského jazyka nebo s bilingvní výukou.⁴⁰

Dalším důležitým bodem, jímž se tento zákon také zabývá, je oblast administrativy. Občané při ústní komunikaci nebo při korespondenci s úřady mohou používat sardštinu.⁴¹

3.3 Regionální zákon č. 22/2018

V prvé řadě tento zákon stanovuje, že sardštinu, algherská katalánština, gallureština, sassareština a tabarchinština patří k nehmotnému dědictví regionu Sardinie.⁴² Dále zákon určuje oblasti jazykové politiky, do kterých region může zasahovat – konkrétně může vydávat opatření vedoucí k ochraně a posílení výše jmenovaných jazyků a dialektů. Region má také právo stanovit podmínky výuky dějepisu, literatury a dalších předmětů týkajících se Sardinie.⁴³ Účelem těchto kroků je zejména podpora šíření jazyků a dialektů ve společnosti, institucích a v médiích, podpora vícejazyčného vzdělávání na školách všech stupňů a podpora mezigeneračního přenosu těchto dialektů a jazyků.⁴⁴

Úkolem regionu v této oblasti je mimo jiné provádění pravidelného sledování a následného vyhodnocování výsledků a účinků souvisejících s jazykovou politikou.⁴⁵

Při stanovování podoby jazykové politiky region vítá zapojení občanů, a tak každý rok pořádá otevřenou konferenci o sardštině, algherské katalánštině, gallureštině, sassareštině a tabarchinštině.⁴⁶

Dalším krokem pro to, aby bylo do jazykové politiky zapojeno co nejvíce občanů, bylo založení instituce *Consulta de su sardu*.⁴⁷ Jejími členy jsou například čtyři akademičtí pracovníci univerzit v Sassari a Cagliari, dále odborník na sardštinu, odborník na

³⁹ Podle téhož, čl. 17 odst. 2 písm. a), b), c), d), e) a f)

⁴⁰ Podle téhož, čl. 20 odst. 1 písm. a) a c)

⁴¹ Podle téhož, čl. 23 odst. 3 věty první

⁴² Podle Zákona č. 22/2018 *Disciplina della politica linguistica regionale*, čl. 2 odst. 1 věty první

⁴³ Podle téhož, čl. 2 odst. 2 písm. a), b) a c)

⁴⁴ Podle téhož, čl. 2 odst. 3 písm. a), b) a c)

⁴⁵ Podle téhož, čl. 3 odst. 1 písm. c)

⁴⁶ Podle téhož, čl. 6 odst. 1 a 2 vět prvních

⁴⁷ Podle téhož, čl. 8 odst. 1 věty první

didaktiku jazyků nebo odborník zaměřený na sardskou literaturu a filologii.⁴⁸ Úkolem této instituce je zejména formulace pravopisu sardštiny.⁴⁹

Region také po dohodě se sardskými univerzitami a s katalánskými kulturními instituty vymezí kritéria pro zavedení certifikace v sardštině a algherské katalánštině, která budou v souladu se Společným evropským referenčním rámcem.⁵⁰

Aby region mohl dostát povinností, o nichž pojednávají články 9 a 15 Zákona č. 428/1999, byly na území Sardinie zřízeny tzv. *Sportelli linguistici* (možné přeložit jako Jazykové kanceláře). Jedná se o síť kanceláří, mezi něž se řadí jedna hlavní regionální, poté jedna ve městě Alghero, jedna ve městě Sassari, jedna v oblasti Gallura a jedna ve městě Carloforte. Dále se jedná ještě o méně než deset kanceláří (*Ofizios de su sardu*), které provádějí územní koordinaci a které nabízejí služby více obcím současně.⁵¹

Mezi úlohy zaměstnanců místních jazykových kanceláří patří tlumočení a překlad textů ve veřejných institucích, tvorba vícejazyčných webových stránek či pomoc veřejným a soukromým subjektům například v otázce používání pravopisu.⁵²

Úkolem regionální jazykové kanceláře je například koordinace a sledování činnosti místních jazykových kanceláří.⁵³

Sardinie prosazuje aktivitu, kdy obce, vesnice, ulice a náměstí mohou mít kromě názvu v italštině i název přeložený do sardštiny.⁵⁴ Region rovněž podporuje uzavření dohod se společností ANAS S.p.A., která zajistí výměnu dopravního značení za dvojjazyčné po celé silniční síti na Sardinii.⁵⁵

V oblasti školství je pro region důležitý zejména přenos odlišné kulturní a jazykové identity na studenty. Proto prosazuje výuku předmětů, jež mají se Sardinii souvislost, jedná se tedy například o sardské dějiny, literaturu či dějiny umění. Dále region podporuje jazykové kurzy, které by studentům vedle italštiny nabídly i studium algherské kalatánštiny, sassareštiny, gallureštiny a tabarchinštiny, ale i jiných cizích jazyků.⁵⁶

⁴⁸ Podle téhož, čl. 8 odst. 2 písm. d) a f)

⁴⁹ Podle téhož, čl. 8 odst. 4 věty první

⁵⁰ Podle téhož, čl. 9 odst. 3 věty první

⁵¹ Podle téhož, čl. 11 odst. 1 věty první a druhé

⁵² Podle téhož, čl. 11 odst. 2 písm. a), c) a g)

⁵³ Podle téhož, čl. 11 odst. 3 písm. a)

⁵⁴ Podle téhož, čl. 13 odst. 1 věty první

⁵⁵ Podle téhož, čl. 13 odst. 6 věty první

⁵⁶ Podle téhož, čl. 15 odst. 2 písm. a) a b)

Pokud se školy rozhodnou, že na nich bude probíhat výuka menšinových jazyků, region tyto instituce finančně podpoří. Tato podpora je však podmíněna skutečností, že v mateřské škole budou jejich výuce věnovány nejméně tři hodiny týdně a na prvním a druhém stupni základních škol bude rozsah jejich výuky stanoven na alespoň dvě hodiny týdně.⁵⁷

Na středních školách je zároveň možné uskutečňovat výuku všech předmětů v menšinových jazycích.⁵⁸

Výše uvedenou výuku mohou zajišťovat pouze učitelé, jejichž jazyková znalost se pohybuje nejméně na úrovni C1.⁵⁹ Region vede seznam učitelů splňujících tyto podmínky.⁶⁰ Sardinie také podporuje produkci didaktických materiálů a dabing výukových materiálů, které jsou při výuce sardštiny, algherské katalánštiny, sassareštiny, gallureštiny a tabarchinštiny využívány.⁶¹

V souladu se článkem šest Zákona č. 482/1999 region spolupracuje se sardskými univerzitami. Výstupy této spolupráce mohou být například pořádání kurzů pro učitele, tlumočnický a překladatelský, tvorba vysokoškolských programů zaměřených na sardský jazyk a literaturu či uskutečňování vědeckých seminářů a konferencí.⁶²

Pro region je velmi důležité nehmotné dědictví, a proto chrání a podporuje umění zprostředkované pomocí sardštiny, algherské katalánštiny, sassareštiny, gallureštiny a tabarchinštiny.⁶³

Regionální etnografický ústav (*Istituto Superiore Regionale Etnografico*, zkráceně ISRE) mimo jiné finančně podporuje jednotlivce či skupiny osob, které v sardštině vytváří a šíří vlastní filmové či divadelní představení nebo se zabývají tvorbou dabingu u nepůvodního kinematografického materiálu.⁶⁴ Tento institut dále podporuje například Putovní festival poetických a hudebních jazyků Sardinie (*Festival itinerante dei linguaggi poetici e musicali della Sardegna*), jenž se koná každý rok.⁶⁵

⁵⁷ Podle téhož, čl. 17 odst. 6 věty první

⁵⁸ Podle téhož, čl. 17 odst. 2 věty první

⁵⁹ Podle téhož, čl. 20 odst. 1 věty první

⁶⁰ Podle téhož, čl. 20 odst. 2 věty první

⁶¹ Podle téhož, čl. 21 odst. 1 věty první

⁶² Podle téhož, čl. 24 odst. 1 písm. a), c) a e)

⁶³ Podle téhož, čl. 26 odst. 1 a 2, vět prvních

⁶⁴ Podle téhož, čl. 26 odst. 4 písm. b) a c)

⁶⁵ Podle téhož, čl. 26 odst. 5 písm. a)

4. Regionální jazyková politika vůči sardštině

Obsah této kapitoly budu opírat o oficiální dokument vydaný regionální vládou *Piano di politica linguistica regionale 2020-2024*, kde jsou popsány konkrétní cíle či již probíhající činnosti v různých oblastech jazykové politiky. Opět je to poměrně obsáhlý text, a tak jsem pro tuto kapitolu vybrala jen několik bodů.

4.1 Jazykové kanceláře a jejich činnost⁶⁶

Aby mohl region Sardinie na svém území jednotně vykonávat povinnosti vyplývající ze zákona č. 482/1999, regionální zákon č. 22/2018 ve článku 11 stanovuje, že na území regionu vzniknou jazykové kanceláře. Jedná se o jednu regionální kancelář a o čtyři místní kanceláře, z nichž tři se nacházejí ve městech Alghero, Sassari, Carloforte a jedna je umístěna v oblasti Gallura. K výše jmenovaným se dále řadí nejvýše deset kanceláří, nazývané *Ofizios de su sardu*, které zajišťují územní koordinaci a nabízejí své služby vícero místním orgánům.

K úlohám místních jazykových kanceláří, které stanovuje článek 11 zákona č. 22/2018, se řadí například tlumočení či překlad písemností na úřadech, školení zaměstnanců veřejné správy, spolupráce s orgány veřejné správy při obnovování toponym, pořádání akcí za účelem mezigeneračního přenosu sardštiny nebo poradenství týkající se užívání pravopisných pravidel, jehož mohou využít veřejné i soukromé subjekty.

Úkolem regionální jazykové kanceláře je zejména koordinace a kontrola činností místních jazykových kanceláří.

V této oblasti regionální politiky nastalo v minulých letech mnoho problémů. V první řadě došlo ke snížení financování jazykových kanceláří ze strany státu, což mělo za následek skutečnost, že mnoho z nich nepokračovalo v činnosti. Například v oblasti Gallura se jazyková politika úplně přestala provádět. Dále docházelo k tomu, že jazykové kanceláře na projektech sice pracovaly, ale již nedošlo k jejich realizaci. Toto počínání negativně ovlivnilo jazykovou politiku. V neposlední řadě pak v uplynulých letech vznikaly problémy zejména v té rovině, kdy region sice schválil určité projekty, avšak místní orgány již místním jazykovým kancelářím nezadaly pokyn k jejich provádění, a tak mnoho zaměstnanců nemělo práci a odešlo zejména do oblasti školství. Nyní čelí místní

⁶⁶ Podkapitola vychází z *Piano di politica linguistica regionale 2020-2024*. L.R. n. 22/2018, s. 71-79

orgány obtížím s hledáním nových zaměstnanců místních jazykových kanceláří, kteří by disponovali příslušnou kvalifikací. Regionální vláda bude v nadcházejícím období více dohlížet na místní orgány, aby se jazykové politice dostatečně věnovaly, jelikož tomu tak v předchozích letech nebylo.

Regionální jazyková kancelář bude spolu s místními jazykovými kancelářemi v souvislosti s podporou chráněných jazyků provádět činnosti, mezi které spadá například tvorba webových stránek nazvaných Sardegna Limba, jež poslouží k propagaci regionální jazykové kanceláře a dalších místních jazykových kanceláří. Na stránkách bude zároveň přítomen seznam zaměstnanců s kontakty a novinky týkající se regionální jazykové politiky. Dále se bude jednat o realizaci dvojjazyčných cedulí a plakátů, které se následně rozmístí do kanceláří a prostor místních orgánů, či o činnosti vedoucí k propagaci dvojjazyčnosti v prostředcích městské hromadné dopravy.

K dalším úlohám regionální jazykové kanceláře se řadí například tvorba newsletteru psaného v sardštině, jenž bude odesílán pravidelně pomocí e-mailu a který se bude věnovat aktivitám jazykové kanceláře. Dále regionální jazyková kancelář společně s místními jazykovými kancelářemi zorganizuje tzv. *SALA in-CHAT*. Půjde o setkání určená zájemcům, kteří se chtějí naučit plynule komunikovat v sardštině. Účastníci budou rozděleni do skupin podle svých dosavadních znalostí, zaměstnanci regionální jazykové kanceláře zajistí školení zaměstnanců místních jazykových kanceláří.

Poté bude regionální jazyková kancelář organizovat každoroční akce, jako jsou například Evropský den jazyků (26. září), oslavy letního slunovratu (21. června) či Národní den historických menšin v Itálii (2. července). Dalším úkolem je výroba příruček kapesního formátu pro turisty, které budou obsahovat přibližně dva tisíce základních slov a frází v sardštině. Poslouží tak jako základ pro dorozumění se v obchodech, hotelích a dalších zařízeních. V neposlední řadě je v plánu tvorba krátkých videí, o délce jedné až třech minut, která budou věnovaná například otázkám typu „Perché è importante parlare sardo in famiglia e insegnarlo ai bambini?“ (Proč je důležité mluvit sardsky v rodině a učit to děti?) či „Sardo a scuola: sceglilo per i tuoi figli“ (Sardština ve škole: zvol ji pro své děti), jež se následně odvysílají v televizi.

4.2 Výuka ve školách⁶⁷

Jazyk je hlavním prvkem, kterým se kultury od sebe odlišují, a lze jeho prostřednictvím předávat kulturní hodnoty. V tomto procesu hraje významnou roli zejména školství. Tuto skutečnost si region Sardinie uvědomuje, a proto v oblasti vzdělávání prosazuje následující aktivity – výuku předmětů souvisejících se Sardinii, tedy např. místní historie, literatury, hudby a umění. Dále chce region umožnit žákům a studentům, kteří o to projeví zájem, kromě hodin italštiny a cizích jazyků i výuku menšinových jazyků.

Za účelem výuky menšinových jazyků zřídil region Stálý interinstitucionální výbor pro výuku jazyků historických menšin (*S'Obberia pro s'imparu de su sardu*), jehož úkolem je tvorba pokynů pro mateřské, základní a střední školy, jak při výuce menšinových jazyků postupovat. Pokyny jsou výborem rozpracovány, avšak kvůli šíření onemocnění Covid-19 a s ním souvisejícími restrikcemi nebyly do této chvíle dokončeny.

Výuka menšinového jazyka stanovená v regionálním zákoně č. 22/2018 počítá se skutečností, že je jeho znalost u žáka rozvíjena postupně. Výuce menšinového jazyka musí být v mateřské škole vyhrazeny nejméně tři hodiny týdně, na základních školách to musí být alespoň dvě hodiny týdně.

Výuku je možné realizovat pomocí metody CLIL.⁶⁸ Pokud se škola rozhodne pro využití této metody, region doporučuje, aby byly pomocí menšinového jazyka vyučovány všechny předměty rozvrhu.

Výuku mohou zajišťovat pouze osoby, které mají znalost sardštiny na minimální úrovni C1. K ověření této skutečnosti poslouží certifikační zkoušky, které bude region na svém území umožňovat. Avšak v této chvíli jsou zkoušky ve fázi příprav, a tak je možná jen provizorní certifikace prostřednictvím Odboru pro vzdělávání, kulturní dědictví, informace, zábavu a sport (*Assessorato della pubblica istruzione, beni culturali, informazione, spettacolo e sport*). Provizorní certifikát bude platný jen do chvíle, než začnou probíhat certifikační zkoušky prováděné oprávněnými subjekty.

⁶⁷ Obsah této kapitoly vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 80-85

⁶⁸ CLIL je metoda, při které je předmět vyučován pomocí cizího jazyka. – viz <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2965/vyuka-metodou-clil.html> (přístup 19. 11. 2021)

Dále je k vykonávání výuky zapotřebí, aby se osoba zaregistrovala do seznamu vyučujících, který je veden regionem. Bez registrace do uvedeného seznamu nebude možné výuku provádět.

Je důležité zmínit fakt, že vícejazyčné vzdělávání, se kterým region Sardinie počítá, je založeno na dobrovolnosti. Lépe řečeno k němu dojde v případě, kdy o něj rodiny žáků a studentů projeví zájem.

Region chce, aby si rodiny uvědomily, že nejdůležitější roli při předávání jazykových návyků vůči potomkům mají právě ony. Pokud má tedy dojít k znovuoživení znalostí sardštiny u nových generací, je důležité ji používat nejen ve škole, ale i v domácím prostředí.

Za tímto účelem bude Sardinie pořádat události, jejichž cílem je u rodin probudit zájem o mezigenerační přenos menšinového jazyka. Může se jednat například o semináře, které budou probíhat na školách všech stupňů, jež budou otevřeny studentům a také rodinám žáků a budou probíhat v menšinovém jazyce. Semináře mohou být zaměřeny například na hudbu, literaturu, divadlo nebo historii. Součástí těchto aktivit budou rovněž průzkumy, které budou zjišťovat, jak jsou rodiny s výukou sardštiny spokojeny.

Region zafinancuje tvorbu vlastních výukových materiálů a bude se starat i o jejich pravidelnou aktualizaci. Didaktický materiál bude každé dva roky analyzován a podle potřeby aktualizován.

Prostřednictvím zákona číslo 22/2018 se region mimo jiné zavázal například k tomu, že na univerzitách v Sassari a v Cagliari zřídí vysokoškolské studijní programy zaměřené na sardský jazyk a sardskou literaturu.

4.3 Tvorba jazykového standardu⁶⁹

Písemným jazykovým standardem přijatým regionálním usnesením č. 16/14 v roce 2006 je tzv. *Limba Sarda Comuna*, o které jsem se již v této práci zmínila. Byla vytvořena za pomoci vědecko-technické komise, jež se skládala z uznávaných odborníků z celé Sardinie, jednalo se například o historiky, lingvisty, odborníky na komunikaci nebo spisovatele. Komise LSC doporučila experimentálně užívat v dokumentech vydávaných regionálními institucemi a při překladu důležitých textů. Jednalo se o spojení dvou

⁶⁹ Podkapitola vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 65-67

nejrozšířenějších dialektů sardštiny, a sice campidaneštiny a logudoreštiny, verze ale zohledňovala i další, méně rozšířené dialekty. Jejím přijetím byl však proces tvorby spíše započat, jelikož region usiluje o to, aby vývoj nadále pokračoval.

Za tímto účelem byla zřízena tzv. *Consulta de su sardu*. Hlavním úkolem této instituce je tedy tvorba jazykového standardu a pravopisné normy. Tvoří ji několik členů z řad zastupitelů, akademických pracovníků univerzit v Sassari a v Cagliari a jazykových odborníků. *Consulta* zastává také funkci jakéhosi poradce, kterého má region k dispozici při tvorbě regionální jazykové politiky.

V této oblasti si region dal za cíl, aby byl tento standard jednoho dne každým obyvatelem ostrova přirozeně užíván jak při písemném, tak v budoucnu i při mluveném projevu.

Obyvatelé Sardinie mají možnost se účastnit setkání, jež jsou pořádána regionální jazykovou kanceláří, a aktivně se tak zapojit do tvorby jazykového standardu. Účelem těchto setkání je sběr podmětů, které regionální jazyková kancelář následně předá instituci *Consulta de su sardu*.

4.4 Certifikace v sardštině⁷⁰

V prosinci roku 2018 podepsal region Sardinie a univerzita v Sassari smlouvu, jejímž úkolem je stanovit kritéria jazykové certifikace. Tato smlouva především definuje kritéria, která jsou pro získání certifikace zapotřebí, a která jsou zároveň v souladu se Společným evropským referenčním rámcem. Jednání mezi regionem a univerzitou stále probíhají.

Než budou tyto certifikační zkoušky probíhat, znalost sardštiny je možné ověřit jen pomocí provizorních zkoušek prostřednictvím Odboru pro vzdělávání, kulturní dědictví, informace, zábavu a sport.

Tak jako u jiných jazyků bude i u sardštiny možné se certifikovat v šesti různých úrovních. Na výběr budou následující úrovně – základní znalost A1/A2, středně pokročilá znalost B1/B2 a pokročilá znalost C1/C2. Zkouška všech úrovní bude následně sestávat z poslechu, čtení, psaní a mluveného projevu.

⁷⁰ Obsah této podkapitoly vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 68-70

Možnost certifikovat se v sardštině bude přínosná zejména pro zaměstnance jazykové kanceláře, jejichž znalost menšinového jazyka musí být na vysoké úrovni, ale také pro učitele sardštiny, kteří rovněž pro výkon své profese certifikát potřebují.

V plánu je zřízení míst, která budou regionem k pořádání zkoušky oprávněná, a tvorba jejich seznamu. Zkoušky zde poté budou probíhat podle harmonogramu stanoveného regionem. Tato místa budou rovněž oprávněná k vydávání certifikátů.

Jak jsem již zmiňovala dříve, pro region je důležitá výuka sardštiny ve školách. Zajišťovat ji však může pouze osoba, která má sardštinu certifikovanou minimálně na úrovni C1. S výukou se plánovalo započít již ve školním roce 2019/2020, avšak kvůli nedostatku učitelů, kteří by tímto certifikátem disponovali, k jejímu uskutečnění nedošlo.

Pro region bylo tedy velmi důležité, aby certifikační zkoušky začaly probíhat co nejdříve. První zkouška měla proběhnout v měsíci dubnu a květnu roku 2020, díky čemuž se počítalo s tím, že výuka sardštiny by mohla být zahájena ve školním roce 2020/2021.

Bohužel v březnu roku 2020 došlo k přerušení aktivit týkajících se zkoušek. Stalo se tak z důvodu šíření onemocnění Covid-19, kvůli kterému nebylo možné pořádat prezenční zkoušky.

4.5 Sardské umění

Region Sardinie vnímá nehmotné dědictví jako stěžejní prvek sardské identity, a proto chrání a podporuje umění přenášené pomocí sardštiny a zajišťuje rovněž jeho svobodné šíření ve společnosti. Konkrétně se jedná o sardskou tradiční hudbu, divadlo nebo filmy.⁷¹

V oblasti umění na Sardinii funguje Regionální etnografický ústav, který každoročně organizuje například Putovní festival poetických a hudebních jazyků Sardinie (*Festival itinerante dei linguaggi poetici e musicali della Sardegna*). Dále se tento institut stará o zřízení tzv. *Domus de sa cultura*, což jsou místa, kde může veřejnost tvořit hudbu či tato místa mohou plnit funkci zkušeben. Je v plánu, že tato místa budou fungovat jako síť pod jednotným logem. Následně se také počítá s tvorbou webu a aplikace, která uživateli ukáže nejbližší *Domus* a poskytne mu o něm veškeré informace. V neposlední řadě tento institut spravuje také webovou stránku *Sardegna Digital Library*

⁷¹ Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 94

(<https://www.sardegнадigitallibrary.it/>), kde je možné najít audiovizuální materiál týkající se sardského umění.⁷²

4.5.1 Cantu a tenore⁷³

Mezi autentickou sardskou hudbu patří například *cantu a tenore* (it. *canto a tenore*).

Jedná se zpěv vykonávaný sborem čtyř zpěváků, který je složen ze sólisty, zvaného jako *sa boghe*, a dalšími třemi zpěváky, kteří se nazývají *su bassu*, *sa contra* a *sa mesu boghe*. Obvykle má každý z nich svou specifickou roli – sólista zpívá poetický text v sardštině a ostatní tři zpěváci ho doprovázejí nesmyslnými slabikami a jeden či dva ze zpěváků vydává zvuky vycházející z hrdla. Jejich písně lze rozdělit na tři základní typy. Prvním z nich je *boghe sèria*, což je klidná a pomalá píseň a je rovněž nejrozšířenější a nejhranější. Dalším druhem jsou *muttos*, což jsou písně, jejichž texty mají milostné nebo naopak humorné či satirické téma. Třetím typem je *boghe 'e ballu*, kdy jsou písně doprovázené sardskými tanci. Tento typ byl oblíbený zejména v minulosti, v současnosti již jeho obliba není tak významná.

Dnes je tato tradice zachovaná v přibližně šedesáti vesnicích na severu a ve středu Sardinie. Počet zpěváků je odhadnut na několik tisíc, mezi nimiž je i mnoho mladých lidí. V dnešní době je možné tento typ zpěvu zaslechnout v barech, a především pak při náboženských oslavách. Dne 9. října 2006 byl *cantu a tenore* připsán na Seznam nemotného kulturního dědictví UNESCO.

4.5.2 Cantu a cuncordu⁷⁴

Dalším typem originálního sardského zpěvu je *cantu a cuncordu* (italsky *canto a cuncordu*). Stejně jako předchozí zpěv je i tento vykonáván čtveřicí mužů, odlišnost představuje to, že při něm nejsou využívány hrdelní zvuky. Tento zpěv je velmi často spjat s náboženskými slavnostmi – k užívání tohoto zpěvu dochází zejména během svatého týdne. Repertoár zpěvu je tedy postaven především na náboženských tématech, ale existují i skladby s nenáboženskými tématy.

⁷² Piano di politica linguistica regionale. L.R. n. 22/2018, s. 95

⁷³ Informace pocházejí z <https://www.sardegnacultura.it/j/v/258?s=20336&v=2&c=2700&t=7> (přístup 29. 11. 2021)

⁷⁴ Informace vycházejí z <https://www.sardegnacultura.it/j/v/258?s=20349&v=2&c=2700&t=7> (přístup 29. 11. 2021)

4.5.3 Cantu a chitarra⁷⁵

Třetím typem tradičního sardského zpěvu je *cantu a chitarra* (it. *canto a chitarra*). Tento druh může být prováděn ve dvou různých rovinách – v amatérské a v profesionální. Na amatérské úrovni je zpěv prováděn muži i ženami a jejich počet není nijak omezen. Tento typ zábavy je spojen především se setkáními přátel v barech či restauracích nebo se soukromými večírky.

Profesionální rovina tohoto zpěvu se liší tím, že ji vykonává úzká skupina zpěváků, převážně mužského pohlaví, která se na tento druh zpěvu specializuje a účastní se i soutěží, jež se konají v rámci vesnických oslav.

Obě roviny mají naopak společné to, že se při vystoupeních zpěváci střídají. Jelikož na amatérské úrovni není stanoven přesný počet zpěváků, mohou se ve zpěvu střídat všichni. Při soutěžích se obvykle střídají tři až čtyři zpěváci, z nichž každý má svůj zvláštní a osobitý styl.

Jak již napovídá název, tento zpěv je doprovázen kytarou – lépe řečeno *sardskou kytarou*, která se od běžné kytary liší svými většími rozměry. Nejrozšířenější doprovodnou melodií je *Boghe in re* (italsky *Canto in re*), která je typická dvoudobým metrickým členěním a svým klidem a zpěvností. Dalšími obvyklými melodiemi jsou například *Sa nuoresa* nebo *Sa corsicana*, jež se vyznačují třídobým metrem. Kromě kytary bývá zpěv doprovázen ještě akordeonem.

Soutěže mezi profesionálními zpěváky v současnosti nejsou jen součástí oslav, ale jsou vysílány živě v rozhlase či v televizi. Významnou soutěží je *Usignolo di Sardegna* (možné přeložit jako Slavík Sardinie), která se koná ve městě Ozieri. Dne 18. září 2021 se odehrál již 53. ročník této soutěže.⁷⁶

4.5.4 Divadlo na Sardinii⁷⁷

Počátky divadla na Sardinii sahají do 16. století, avšak o divadle z této doby je k dispozici pouze pár dokumentů. Ovšem existují informace, že v průběhu 17. století se na náměstí Piazza Palazzo ve městě Cagliari hrávaly různé hry. V roce 1631 to byla hra *Alabanças*

⁷⁵ Informace pocházejí z <https://www.sardegna.cultura.it/j/v/258?s=20371&v=2&c=2700&t=7> (přístup 30. 11. 2021)

⁷⁶ Viz <https://www.logudorolive.it/ozieri-10-cantadores-53-edizione-usignolo-della-sardegna/> (přístup 30. 11. 2021)

⁷⁷ Informace vycházejí z <https://www.sardegna.cultura.it/argomenti/teatro/> (přístup 22. 12. 2021)

de los Santos de Sardeña z pera Giovanniho Francesca Carmony či roku 1688 se zde odehrály hry *Libro de comedias* od autora Antonia Marii da Esterziliho.

V 18. století vznikly hry, jež byly napsány v sardském dialektu logudoreštině. Jako příklad jsem vybrala představení *Tragedia in su isclavamentu de su Sacrosantu Corpus de Nostru Sennore Jesu Cristu* z roku 1736, jehož autorem je Giovanni Delogu Ibba.

V průběhu 19. století vznikaly komedie se sardskou tematikou. Hrály se ale i hry s milostnou tematikou či historická dramata. Z významných autorů této doby bych ráda jmenovala Marcella Vinelliho a jeho drama *La ragione del fucile* a dále pak Artura Garzese s jeho hrou *In Gallura*.

Ze začátku 20. století se v divadlech ve městech Sassari a Cagliari hrály převážně tragédie a historická dramata. Díla autorů Pietra Camboniho Alby a Giovanniho Gigantiho se soustředila na historii Sardinie. Sardsky píšících autorů v této době přibývalo, patřili mezi ně například Luigi Matta, Efisio Vincenzo Melis či Emanuele Pili. Jejich komedie byly založeny zejména na překrucování tehdejšího úředního jazyka. Během druhé světové války byla bohužel hlavní divadla, v Sassari a Cagliari, zničena a vůbec obecně došlo k přerušení veškerého společenského života.

Divadlo na Sardinii bylo obnoveno roku 1960. Mezi tehdejší autory, kteří tvořili svá díla v sardském jazyce, patřili Giuseppe Dessì, Romano Ruiu či Giovanni Enna.

4.5.5 Sardská kinematografie⁷⁸

Sardská kinematografie se rodí po druhé světové válce. V těchto letech totiž největší sardský dokumentarista Fiorenzo Serra natočil film *L'ultimo pugno di terra*. Tento film se převážně soustředil na zobrazení situace, ve které se tehdy Sardinie nacházela.

V osmdesátých letech dvacátého století na Sardinii tvořil například režisér Gianfranco Cabiddu, který natočil film *Disamistade*. Později byl natočen též film *Un delitto impossibile* režiséra Antonella Grimaldiho.

Po celou svou existenci sardskou kinematografii inspirují romány Grazie Deleddaové, spisovatelky pocházející z města Nuoro. Filmy přímo z jejích děl nevycházejí, jsou v nich

⁷⁸ Informace pocházejí z <https://www.sardegna.cultura.it/argomenti/cinema/> (přístup 27. 12. 2021)

ale přítomny časté odkazy právě na tato díla. Jedná se například o filmy *Il segreto dell'uomo solitario* nebo *Con amore Fabia*.

Ona sama ale nikdy na tvorbě scénářů pro tyto filmy nespolupracovala. Existuje však jeden její scénář z roku 1916, který byl nalezen ve společné korespondenci s novinářkou Olgou Ossaniovou. Ta tento scénář nazvala jako *Lo scenario sardo per il cinema*. Jedná se o popis lásky mezi Marií a Giovannim, kteří se milují tajně, a nakonec musí zinscenovat únos, aby mohli být spolu. Toto dílo posléze publikoval profesor Ferdinando Cordova v rámci své knihy *Caro Olgogigi: lettere ad Olga e Luigi Lodi. Dalla Roma bizantina all'Italia fascista, 1881-1933*.

4.6 Masmédia v sardštině⁷⁹

Již v mnoha různých situacích hrála média, konkrétně pak televize, významnou roli v šíření jazyků, a tak se region zasazuje o to, aby taková média na ostrově existovala. Sardinie věnuje svou pozornost především televizi a rozhlasu, jelikož tato média mají možnost oslovit co největší část sardské populace, a tak podpoří tvorbu televizních a rozhlasových pořadů v sardštině a také samotné televizní a rozhlasové stanice, jež v sardštině vysílají. Region by též chtěl, aby byly v televizi zařazeny speciální programy věnované konkrétním věkovým skupinám – dětem od pěti do dvanácti let a poté teenagerům od třinácti do dvaceti pěti let, dále pak reklamy či zprávy v sardštině.

Důležitý je také tisk, a to zejména z toho důvodu, že i toto médium může napomoci k tomu, aby sardština zůstala živým jazykem. Zde je však důležité to, aby redaktoři jazyk ovládali velmi dobře a mohla tak být zaručena správnost textů jak po stylistické stránce, tak po stránce jazykové. Potřeba jazykové certifikace tedy proniká i do této oblasti.

Způsoby, jak by sardština mohla do tisku proniknout, jsou následující – vhodné by bylo například to, aby alespoň jednou týdně byl v deníku, psaném v italštině, přítomný článek v sardštině o rozsahu jedné až dvou stran. Dále region uvažuje o intenzivnějším vkládání reklam v sardštině do italsky psaných novin a časopisů či o tvorbě periodika, které bude psané jen v sardštině.

⁷⁹ Podkapitola vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 86-89

4.7 Oživení mezigeneračního přenosu sardštiny⁸⁰

Jak jsem již uvedla na předchozích stranách této práce, především ve městech již ve velké míře nedochází k mezigeneračnímu přenosu sardštiny. Avšak právě tato činnost je pro jazykovou politiku zásadní.

Sardinie tuto skutečnost vnímá, a proto byla část regionálního zákona číslo 22/2018 věnována výuce sardštiny ve školách. Nicméně jazyk je možné se naučit jen tehdy, kdy žák či student ví, že se jedná o jazyk užitečný a že ho v budoucnu využije. To se o sardštině bohužel dnes říct nedá, jelikož jí mluví poměrně malé procento obyvatelstva, a tak je zájem se ji učit nízký.

Velmi důležitou roli v této otázce tedy hrají rodiny – pokud by rodiče na děti od raného věku mluvili sardsky, její znalosti by se u nich výrazně posílily.

Cílem je tedy obnovit jazykovou rozmanitost tam, kde vymizela, nebo ji posílit v místech, kde ještě přetrvává. Pokud totiž rodiny žijí v místech, kde stále žije poměrně velké množství jedinců, kteří sardštinu ovládají, je větší předpoklad, že v ní budou mluvit i na své potomky. Pokud ale žijí v místech, kde již používaná téměř není, nepřenesou ji.

Dále je důležité také to, aby se děti sardštinu začaly učit již v mateřských školách a v průběhu prvních let na základních školách. Tímto by si získaly obстойné znalosti a výuka by tudíž mohla pokračovat i v dalších stupních vzdělávání.

Aby se u rodičů oživil zájem o předávání sardštiny, budou školy pořádat semináře, kterých se mohou účastnit jak žáci, tak právě i jejich rodiče. Tyto semináře vnímá region jako jeden ze zásadních prostředků, jak dosáhnout oživení mezigeneračního přenosu.

⁸⁰ Obsah této podkapitoly vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 98-99

4.8 Zavedení dvojjazyčného dopravního značení a cedulí⁸¹

Dvojjazyčné značení a cedule představují nástroj, díky kterému sardština zůstane v povědomí obyvatel ostrova. Podle odborníků se též jedná o klíčový prostředek, jak obnovit prestiž ohroženého menšinového jazyka.

V této oblasti region může pomoci zafinancovat činnosti, jejichž cílem je, aby se v prostorách veřejných budov, jako jsou úřady, letiště, nádraží a přístavy, a v prostředcích městské hromadné dopravy nacházely nápisy a cedule jak v italštině, tak v sardštině. Vedle toho bude Sardinie shromažďovat všechna toponyma v menšinových jazycích a bude prosazovat aktivitu, kdy například názvy ulic nebo náměstí budou moci mít dvojjazyčný název, tedy jak v italštině, tak v tomto případě i v sardštině.

Dále do této oblasti regionální jazykové politiky patří také dohody mezi regionem a firmou ANAS, S.p.A., jejichž předmětem je instalace dvojjazyčného dopravního značení po celé silniční síti na Sardinii.

⁸¹ Tato podkapitola vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 101-102

5. Jazyková politika vůči algherské katalánštině a tabarchinštině

V porovnání se sardštinou jsou algherská katalánština a tabarchinština používány poměrně nízkým počtem obyvatel, a tak jazykovou politiku vůči nim popíšu jen stručně a krátce. V případě algherské katalánštiny budu opět vycházet z oficiálního dokumentu vydaného regionální vládou, tedy z *Piano di politica linguistica regionale 2020-2024*. Informace týkající se tabarchinštiny budu opírat o práci jazykovědce Fiorenza Tosa.

5.1 Jazyková politika vůči algherské katalánštině⁸²

Algherská katalánština je chráněná italským zákonem č. 482/1999.⁸³ Sardský regionální zákon č. 26/1997 katalánštině uznává stejnou hodnotu, jakou má sardština.⁸⁴

Stejně jako v případě sardštiny jsou činnosti vedoucí k ochraně algherské katalánštiny vykonávány Regionální jazykovou kanceláří. V současné době zde působí jeden pracovník, který se o tuto agendu stará.

V uplynulých letech regionální jazyková kancelář uskutečnila poměrně velké množství činností, při kterých spolupracovala například s orgány města Alghero a s institucemi jiných jazykových menšin přítomných v Itálii.

Jednalo se například o školení pro učitele škol všech stupňů s názvem *CUELDA – CURs Ensenyants Llengua i Didàctica del català de l'Alguer*, při němž se vyučující především zdokonalili ve vyučovací metodě CLIL, byli obeznámeni s novými výukovými strategiemi a seznámili se s jazykovou situací na Sardinii. Dále byla s přispěním regionální jazykové kanceláře vytvořena učebnice algherské katalánštiny *Vivim l'alguerés. Activitats didàctiques 1*. Od roku 2016 kancelář spolupracuje s Úřadem pro rodinnou politiku ve městě Alghero (*Ufficio per le Politiche Familiari del Comune di Alghero*), kterému vypomáhá zejména s překladem nejrůznějších materiálů. Od roku 2018 koordinuje místní jazykovou kancelář ve městě Alghero, již zadává úkoly, mezi kterými byl například překlad webových stránek města Alghero do katalánštiny. Regionální jazyková kancelář dále spolupracuje například s katalánskou státní správou

⁸² Tato podkapitola vychází z Piano di politica linguistica regionale 2020-2024. L.R. n. 22/2018, s. 25; 31-34; 68-86

⁸³ Podle Zákona č. 482/1999 Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche, čl. 2 odst. 1 věty první

⁸⁴ Podle Zákona č. 26/1997 Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna, čl. 4 odst. 1 věty první

(*Generalitat de Catalunya*) či s katalánskými instituty *Institut d'Estudis Catalans* a *Institut Ramon Llull*.

Mezi činnosti, jež by Regionální jazyková kancelář směrem k podpoře algherské katalánštiny měla v nadcházejících letech uskutečnit, se řadí například překlad webových stránek Sardegna Cultura (<https://www.sardegnaicultura.it/>) do katalánštiny. Na tento web by také měly být umístěny informace o historii algherské katalánštiny, o literatuře psané v tomto jazyce a podobně. Dále se jedná o tvorbu brožurek kapesního formátu pro turisty, které budou obsahovat zhruba dva tisíce základních katalánských slovíček, díky nimž se snáze zorientují v obchodech, restauracích a obdobných situacích. V plánu je také vytvoření on-line slovníku sardština-algherská katalánština, pro jehož tvorbu poslouží jediný tištěný slovník algherské katalánštiny vytvořený jazykovědcem Josephem Sannou roku 1988.

Samotný region Sardinie v letech 2020-2024 stanoví společně se sardskými univerzitami a s instituty katalánského jazyka a kultury kritéria pro jazykovou certifikaci, která budou rovněž v souladu se Společným evropským referenčním rámcem. Dále se region zasadí o to, aby byla studentům umožněna mimo výuky cizích jazyků, sardštiny a italštiny také výuka algherské katalánštiny. V souvislosti s výukou algherské katalánštiny se Sardinie postará o tvorbu didaktických materiálů. Region také bude ve školách pořádat semináře, jež povedou k posílení mezigeneračního přenosu algherské katalánštiny.

Co se týče masmédií v algherské katalánštině, region bude podporovat tvorbu televizních a rozhlasových pořadů v tomto jazyce stejně tak jako rozhlasové a televizní stanice, které se v algherské katalánštině rozhodnou vysílat.

5.2 Jazyková politika vůči tabarchinštině⁸⁵

Jediným právním předpisem, který tabarchinštině uznává ochranu, je sardský regionální zákon č. 26/1997. Italský zákon č. 482/1999, jenž se zabývá ochranou jazykových menšin, tabarchinštinu vůbec nezmiňuje. Podle některých lingvistů je tento nesoulad důkazem diskriminace tabarchinštiny a jejích mluvčích. Jde v podstatě o to, že vědecká obec tabarchinštinu neuznává jako menšinový jazyk, jedná se podle ní pouze o dialekt.

Avšak za názorem, že tabarchinština je menšinovým jazykem, si stojí lingvisté, jako je Fiorenzo Toso, Vincenzo Orioles či Tullo Telmon a právníci Francesco Cianci, Elena Malfatti a Lino Panzeri. Jakmile se tedy nahlížení na tabarchinštinu změní, zároveň ale nedojde k úpravě ve znění zákona č. 482/1999, je pravděpodobné, že to vyvolá pochybnosti o neústavnosti.

Snaha o to, aby tabarchinština byla uznaná za menšinový jazyk, trvá již více než patnáct let.

V současné době existuje pár tvůrců, kteří vytvářejí hudbu v tabarchinštině. Jejich písně jsou následně prezentovány na každoročním festivalu *Festivale della canzone tabarchina*, jenž se koná v měsíci červenci ve městě Carloforte.⁸⁶

Lingvisté rovněž vytvořili slovníky a gramatický přehled tohoto dialektu. V letech 2001 a 2002 zorganizovaly vzdělávací instituce veřejné semináře, jejichž cílem byla otevřená diskuse o podobě pravopisu tabarchinštiny. Na základě těchto setkání byly vytvořeny publikace, které mohou být použity během školní výuky, o niž mnoho rodičů žádalo.

Fungují také místní rozhlas a televize, které vysílají v tabarchinštině.

⁸⁵ Podkapitola vychází z TOSO, Fiorenzo. *Il tabarchino*, s. 455-457

⁸⁶ Informace pochází z <https://www.petitfute.co.uk/v43953-carloforte/c1170-manifestation-evenement/c1050-manifestations-culturelles-festivals/496497-festival-della-canzone-tabarchina.html> (přístup 1. 2. 2022)

Závěr

Cílem této práce bylo popsat, jakými menšinovými jazyky se mluví na italském ostrově Sardinie, a dále též nastínění jazykové politiky vůči nim jak ze strany samotné vlády Itálie, tak ze strany regionální vlády.

Hlavní část mé práce je rozdělena do pěti kapitol. V té první se věnuji detailnějšímu popisu menšinových jazyků, se kterými je možné se na ostrově setkat. Konkrétně se jedná o sardštinu, algherskou katalánštinu a dialekt tabarchinštinu. Všechny jsem krátce představila, v případě algherské katalánštiny a tabarchinštiny jsem se věnovala historickým událostem, které vedly k tomu, že jsou dnes na Sardinii zastoupeny. U sardštiny jsem uvedla, jakými okolnostmi byla v minulosti ovlivněna a díky kterým má dnešní podobu. Dále jsem také popsala, jaký vztah panuje mezi nimi a italštinou, která je zde, tak jako na celém území Itálie, úředním jazykem. Stručně jsem též nastínila podobu zdejší regionální italštiny.

Ve druhé kapitole jsem rozebrala problematiku sassareštiny a gallureštiny. Podle různých jazykovědců se jedná buď o dialekty, které jsou součástí sardštiny, nebo o samostatné dialekty. V posledních dvaceti letech byly objeveny nové důkazy o tom, kdy tyto dva dialekty vznikaly a novější publikace si již staví k názoru, že jde o samostatné dialekty. Ve strašších publikacích je pak možné si přečíst opačný názor, ačkoli i tato díla připouští, že jsou sassareština a gallureština podobné spíše toskánským dialektům.

Třetí kapitola pojednává o zákonech, které chrání menšinové jazyky. Začala jsem zákonem č. 482/1999, jenž vydala italská vláda. Tento zákon vyjmenovává jazyky historických menšin, jimž uznává ochranu, a stanovuje práva a povinnosti jak regionů, v nichž tyto menšiny žijí, tak samotných cizojazyčných občanů. Dále stanovuje povinnosti státu Itálie v této oblasti. Poté následují dva regionální zákony, z nichž prvním je zákon č. 26/1997. Ten určuje kroky regionu vedoucí k podpoře menšinových jazyků. Druhým regionálním zákonem, o němž jsem psala, je zákon č. 22/2018, ve kterém jsou stanoveny oblasti jazykové politiky, do kterých region může zasahovat, a též pojednává o krocích, jež region podnikl, aby splnil závazky vyplývající ze zákona č. 482/1999. V návaznosti na problematiku, o které pojednává druhá kapitola, bych ráda zmínila, že oba regionální zákony sassareštinu a gallureštinu uvádějí jako samostatné dialekty.

Ve čtvrté kapitole se poté již věnuji regionální jazykové politice vůči sardštině a vyjmenovávám konkrétní činnosti, které povedou k oživení jejího užívání ve

společnosti. Při tvorbě této kapitoly jsem vycházela z oficiálního dokumentu *Piano di politica linguistica regionale 2020-2024*, kde jsou vyjmenovány kroky, které budou v letech 2020-2024 uskutečněny či uskutečňovány. Jedná se například o dokončení kritérií pro jazykovou certifikaci, tvorbu podmínek pro vyučování sardštiny ve školách či prosazení a oživení sardštiny pomocí masmédií.

Pátá a poslední kapitola pak pojednává o jazykovém plánování vůči algherské katalánštině a tabarchinštině. Vzhledem k nižšímu počtu mluvčích, v porovnání se sardštinou, jsem se rozhodla činnosti vůči tomuto jazyku a dialektu uvést současné v jedné kapitole. Každý má však svoji podkapitulu. V podkapitole věnované algherské katalánštině taktéž cituji dokument *Piano di politica linguistica regionale 2020-2024* a píšu jak o již uskutečněných akcích, tak o těch teprve plánovaných. Z těch uskutečněných činností mohu jmenovat kupříkladu pořádání kurzů pro učitele či tvorbu učebnice algherské katalánštiny. Mezi nadcházející činnosti se řadí například stanovení kritérií pro jazykovou certifikaci, překlad webových stránek Sardegna Cultura do algherské katalánštiny nebo podpora televizních a rozhlasových stanic vysílajících v algherské katalánštině. V podkapitole o tabarchinštině pak spíše popisují potíže, se kterými se tabarchinština již více než patnáct let potýká, a sice s tím, že určitá část italské akademické obce ji vnímá jen jako dialekt, jiní se však přiklání k názoru, že se jedná o menšinový jazyk.

Kdybych měla celkově zhodnotit svá zjištění získaná v průběhu tvorby práce, jednoznačně bych chtěla zmínit to, že jsem nečekala, že region Sardinie přistupuje k jazykové politice až takto zodpovědně. Mnou mnohokrát citovaný dokument *Piano di politica linguistica regionale 2020-2024* je opravdu obsáhlý, čítá přes sto stran, a dotýká se víceméně všech aspektů života. Příjemně mě to překvapilo, jelikož si myslím, že je důležité pečovat o tradice a chránit je a menšinové jazyky, o nichž jsem v této práci psala, jsou bezpochyby nedílnou součástí tamní tradiční kultury. Zároveň mi přišlo, že region nic svým občanům nenutí. Jako příklad bych uvedla výuku sardštiny ve školách. K té dojde jen v případě, kdy o ni rodiče či samotní studenti požádají. I ostatní činnosti, jako je například dvojjazyčné dopravní značení, na mě působily jen jako způsob, jakým Sardinie dává občanům najevo, že menšinové jazyky jsou důležitou součástí místního prostředí.

Na závěr bych ráda poznamenala, že této tématice se v České republice nevěnuje téměř žádná pozornost. Při psaní této práce jsem narazila jen na dva české zdroje, které pojednávaly o jazycích, jimiž se na Sardinii mluví. Nepodařilo se mi najít ani jeden český zdroj, který by popisoval jazykovou politiku vůči tamním menšinovým jazykům. Věřím tedy proto, že by má práce mohla být přínosem a toto prázdné místo pomyslně vyplnit.

Riassunto

Questa tesi di laurea si occupa delle lingue minoritarie parlate dagli abitanti dell'isola di Sardegna. L'obiettivo principale era quindi quello di descrivere le lingue coinvolte e la politica linguistica nei loro confronti.

La tesi è divisa in un'introduzione, cinque capitoli tematici, una conclusione e un riassunto in italiano. Segue una lista delle fonti utilizzate, e alla fine della tesi ci sono quattro appendici, ovvero una mappa dei dialetti sardi e delle lingue minoritarie, le mappe delle regioni storiche della Sardegna e delle attuali province sarde, e una tabella con i numeri cardinali nell'italiano standard, nei quattro dialetti principali del sardo, nel tabarchino e nell'algherese.

Nell'introduzione presento gli obiettivi del mio lavoro, il primo capitolo tratta delle lingue delle minoranze storiche qui presenti. Ne do una descrizione più dettagliata e stabilisco gli eventi storici ad essi associati. Per le lingue minoritarie indico anche il loro rapporto con l'italiano e il grado della loro minaccia. Ci si parla anche un dialetto originario della Liguria, di cui descrivo anche le circostanze storiche e la misura in cui è minacciato dall'italiano. Descrivo anche brevemente l'italiano regionale sardo, in particolare le differenze tra esso e l'italiano standard.

Il secondo capitolo descrive brevemente le questioni del sassarese e il gallurese. Credo che questi due dialetti meritino un capitolo a parte, dato che alcuni linguisti li considerano dialetti che fanno parte del sardo, mentre altri li vedono come se fossero a sé stanti. Nel capitolo, quindi, ho prima confrontato sei pubblicazioni, in tre delle quali ho letto che facevano parte del sardo, mentre le altre tre affermavano il contrario. Poi, nel capitolo ho presentato i risultati degli ultimi venti anni di ricerca, che hanno riguardato principalmente il loro sviluppo. Queste informazioni affermavano che entrambi i dialetti sono stati influenzati da altre lingue durante il loro sviluppo rispetto agli altri due dialetti sardi più diffusi, e quindi propendono per l'opinione che siano dialetti separati.

Nel terzo capitolo tematico, ho introdotto brevemente le leggi che si occupano della protezione delle lingue minoritarie. In particolare, ho scelto la legge italiana n. 482/1999 e poi due leggi regionali sarde, la legge n. 26/1997 e la legge n. 22/2018. La prima delle leggi nomina le lingue minoritarie che la Repubblica italiana riconosce

come protette e si occupa dei diritti e dei doveri sia dei singoli parlanti di queste lingue minoritarie sia delle regioni in cui vivono. La legge regionale n. 26/1997 riguarda le misure adottate dalla regione per promuovere le lingue minoritarie. La legge regionale n. 22/2018 definisce poi le competenze della Regione Sardegna in materia di politica linguistica. Tutte e tre le leggi sono abbastanza complete, quindi per gli scopi di questo capitolo ho scelto solo alcuni punti, non citando l'intero testo.

Il quarto capitolo è dedicato alla politica linguistica del governo regionale nei confronti del sardo. Ho attinto al documento ufficiale pubblicato dalla giunta regionale, Piano di politica linguistica regionale 2020-2024, dal quale ho successivamente selezionato otto ambiti specifici, come l'insegnamento del sardo nelle scuole, l'installazione di segnaletica e cartellonistica bilingue o interventi per promuovere e rilanciare la trasmissione intergenerazionale del sardo.

Nell'ultimo, quinto capitolo, riassumo la politica linguistica nei confronti dell'algherese e del tabarchino. Dato che sono parlati da un numero minore di parlanti rispetto al sardo, ho deciso di affrontarli in un capitolo comune. Tuttavia, sia l'algherese che il tabarchino hanno il loro sottocapitolo. Nella sezione dedicata all'algherese, ho elencato sia gli interventi che hanno già avuto luogo in passato sia quelli che devono ancora aver luogo tra il 2020 e il 2024. Posso citare, per esempio, l'insegnamento dell'algherese nelle scuole o l'adempimento dei criteri per la certificazione linguistica in questa lingua. Nella sezione sul tabarchino, mi sono concentrata maggiormente sul problema che alcuni linguisti lo considerano una lingua a sé stante, mentre altri sono propensi a pensare che sia solo un dialetto.

Nella parte conclusiva, ho poi riassunto il contenuto di tutta la opera. Credo nel contributo di questa tesi, poiché non ci sono molte pubblicazioni ceche che trattano la situazione linguistica in Sardegna e la politica linguistica locale.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace

MENSCHING, Guido a Eva-Maria REMBERGER. Sardinian. *The Oxford Guide to the Romance Languages*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 270-291. ISBN 978-0-19-967710-8.

OSTRÁ, Růžena a Eva SPITZOVÁ. Sardština. *Úvod do studia románských jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 119. ISBN 80-210-0390-1.

Plurilinguismo contatti di lingue e culture. 9. Udine: Centro Internazionale sul Plurilinguismo, Università degli Studi di Udine, 2003. ISSN 1127-0241.

RENZI, Lorenzo a Alvisè ANDREOSE. Il sardo. *Manuale di linguistica e filologia romanza*. Bologna: Società editrice il Mulino, 2006, s. 54-55. ISBN 978-88-15-11304-7.

RENZI, Lorenzo a Alvisè ANDREOSE. Il sardo. *Manuale di linguistica e filologia romanza*. 3. Bologna: Società editrice il Mulino, 2009, s. 55-56. ISBN 978-88-15-13344-1.

SCHLÖSSER, Rainer. Salvato dalla sua insulerità: il sardo. *Le lingue romanze*. Bologna: Società editrice il Mulino, 2001, s. 95-100. ISBN 88-15-10294-9.

ŠATAVA, Leoš. Itálie. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha: Ivo Železný, 1994, s. 115-134. ISBN 80-7116-375-9.

Publikace dostupné online

DESSÌ SCHMID, Sarah. L'algherese. *Manuale di linguistica sarda* [online]. Berlín: Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017, s. 460-473 [cit. 2021-12-27]. ISBN 978-3-11-027461-5. Dostupné z:
<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110274615/html>

ITÁLIE. Zákon č. 482/1999, Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche [online]. In: *Gazzetta Ufficiale* n. 297 del 20 dicembre 1999. Dostupné také z:
<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1999/12/20/099G0557/sg> [cit. 2021-8-20]

MARONGIU, Antonietta. La situazione linguistica in Sardegna. *Sardegna. Geografie di un'isola* [online]. Milano: Franco Angeli, 2019, s. 195-209 [cit. 2021-8-20]. ISBN 978-8891781390. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/338608015_La_situazione_linguistica_in_Sardegna

MAXIA, Mauro. Il gallurese e il sassarese. *Manuale di linguistica sarda* [online]. Berlín: Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017, s. 431-445 [cit. 2022-02-25]. ISBN 978-3-11-027461-5. Dostupné z:
<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110274615/html>

PIREDDA, Noemi. L'Italiano regionale di Sardegna. *Manuale di linguistica sarda* [online]. Berlín: Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017, s. 495-505 [cit. 2022-02-22]. ISBN 978-3-11-027461-5. Dostupné z:

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110274615/html>

RUBATTU, Antoninu. *Dizionario universale della lingua di Sardegna* [online]. 2. Sassari: EDES, Edizione democratica sarda, 2006 [cit. 2022-03-06]. ISBN 978-88-86002-39-4. Dostupné z:

https://www.limbasardasudsardigna.it/sar/images/Documenti/Didatica_e_Ainas/Dizionario%20Universale%20Rubattu.pdf

SARDINIE. Příloha č. 34/16 k usnesení vlády ze dne 7. 7. 2020, Piano di politica linguistica regionale 2020-2024 L.R. n. 22/2018 concernente “Disciplina della politica linguistica regionale”, art. 5 [online]. In: *Borsa di Giunta*. Dostupné také z:

<https://delibere.regione.sardegna.it/protected/51216/0/def/ref/DBR51214/> [cit. 2021-8-20]

SARDINIE. Regionální zákon č. 26/1997, Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna [online]. In: *Leggi regionali* n. 26 del 15 ottobre 1997.

Dostupné také z:

<https://www.regione.sardegna.it/j/v/2604?v=9&c=72&s=1&file=1997026> [cit. 2021-10-5].

SARDINIE. Regionální zákon č. 22/2018, Disciplina della politica linguistica regionale [online]. In: *Bollettino n. 32 - Parte I e II del 05/07/2018*. Dostupné také z:

<https://buras.regione.sardegna.it/custom/frontend/viewInsertion.xhtml?insertionId=3ae39616-4b78-4d28-a6d8-6c7457f22b86> [cit. 2021-10-12].

TOSO, Fiorenzo. Il tabarchino. *Manuale di linguistica sarda* [online]. Berlín: Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017, s. 446-459 [cit. 2022-01-31]. ISBN 978-3-11-027461-5. Dostupné z:

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110274615/html>

Elektronické zdroje

<https://demo.istat.it/popres/index2.php?anno=2021&lingua=ita>

<https://educalingo.com/it/dic-it/dilalia>

<https://educalingo.com/it/dic-it/dilalia>

<https://www.penize.cz/kurzy-men/35597-italska-lira>

<https://www.penize.cz/kurzy-men/35597-italska-lira>

<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/2965/vyuka-metodou-clil.html>

<https://www.sardegnaicultura.it/j/v/258?s=20336&v=2&c=2700&t=7>

<https://www.sardegnaicultura.it/j/v/258?s=20349&v=2&c=2700&t=7>
<https://www.sardegnaicultura.it/j/v/258?s=20371&v=2&c=2700&t=7>
<https://www.logudorolive.it/ozieri-10-cantadores-53-edizione-usignolo-della-sardegna/>
<https://www.sardegnaicultura.it/argomenti/teatro/>
<https://www.sardegnaicultura.it/argomenti/cinema/>
<https://www.petitfute.co.uk/v43953-carloforte/c1170-manifestation-evenement/c1050-manifestations-culturelles-festivals/496497-festival-della-canzone-tabarchina.html>
<https://www.lamiasardegna.it/sardegna-regioni.htm>
https://it.wikipedia.org/wiki/Sardegna#Suddivisione_territoriale
<http://www.algues.net/>
<http://www.hieracon.it/Dialetto/12-minidizionario.php>

Seznam příloh

Obr. 1 – Mapa dialektů sardštiny, algherské katalánštiny a tabarchinštiny. Zdroj: PINTUS, Alessandro. *Le due macrovarietà sarde e le varietà alloglotte* [online]. Berlín: Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2017 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110274615/html>

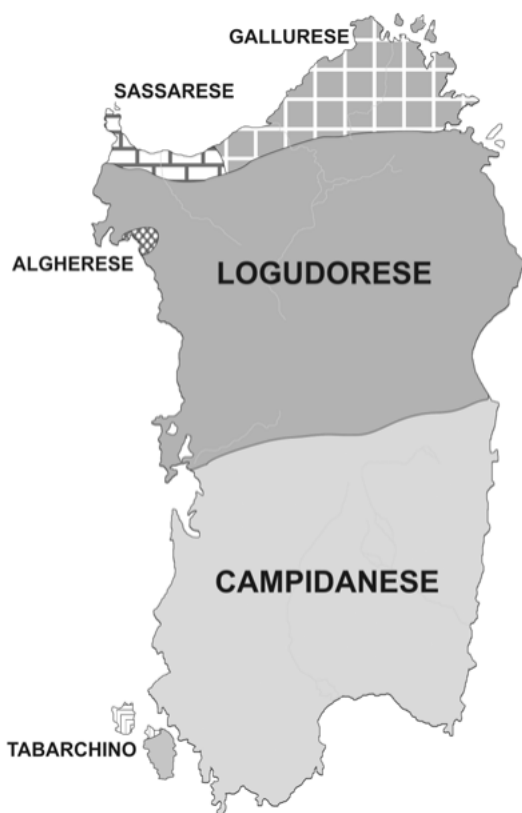
Obr. 2 – Mapa historických regionů Sardinie. Zdroj: DE TISI, Claudio. *Le regioni storiche della Sardegna* [online]. Dostupné z: <https://www.lamiasardegna.it/sardegna-regioni.htm> [cit. 2022-03-11].

Obr. 3 – Mapa aktuálních provincií na Sardinii. Zdroj: Sardegna, Suddivisione territoriale. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/Sardegna#Suddivisione_territoriale

Tab. 1 – Základní číslovky v menšinových jazycích, vlastní zpracování na základě dat pocházejících ze slovníku italština-sardština RUBATTU, Antoninu. *Dizionario universale della lingua di Sardegna*; dále z online slovníku italština-algherská katalánština <http://www.algues.net/> [cit. 2022-03-06] a z online slovníčku italština-tabarchinština <http://www.hieracon.it/Dialetto/12-minidizionario.php> [cit. 2022-03-06].

Přílohy

Obr. 1 – Mapa dialektů sardštiny, algherské katalánštiny a tabarchinštiny

Zdroj: PINTUS, Alessandro. *Le due macrovarietà sarde e le varietà alloglotte* (*Manuale linguistica sarda*, s. 532)

Obr. 2 – Mapa historických regionů Sardinie

Zdroj: DE TISI, *Claudio*. *Le regioni storiche della Sardegna*
<https://www.lamiasardegna.it/sardegna-regioni.htm> (přístup 11. 3. 2022)

Obr. 3 – Mapa aktuálních provincií na Sardinii

Zdroj: Sardegna, Suddivisione territoriale. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/Sardegna#Suddivisione_territoriale (přístup 11. 3 2022). Upraveno.

Tab. 1 – Základní číslovky v menšinových jazycích

Standardní italština	Sardština (logudoreština)	Sardština (campidaneština)	Sardština (sassareština)	Sardština (gallureština)	Algherská katalánština	Tabarchinština
Uno	Unu	Unu	Unu	Unu, un	Un	Ün
Due	Duos	Duus, dus	Dui	Dui	Dos	Düi
Tre	Ter, tres	Tres, tresì	Tre	Tre	Tres	Trài
Quattro	Bàttor(o)	Cuattu, cuàtturu, bàtturu	Quattu	Cattu, cuattu	Quatre	Quattu
Cinque	Chimbe	Cincu	Zincu	Cincu, zincu	Cinc	Sinque
Sei	Ses, sese	Sesi	Sei	Sei	Sis	Sei
Sette	Sette	Setti	Setti	Setti	Set	Sette
Otto	Otto	Ottu	Ottu	Ottu	Vuit	Éùttu
Nove	Noe	Noi	Nobi	Noi	Nou	Néùve
Dieci	Deghe	Dexi	Dezi	Deci	Deu	Dêje

Zdroj: RUBATTU, Antoninu. *Dizionario universale della lingua di Sardegna*; <http://www.algheres.net/> (přístup 5. 3. 2022); <http://www.hieracon.it/Dialetto/12-minidizionario.php> (přístup 5. 3. 2022)